

Anne Grethe Lauritzen

Bokbussens framtid i Buskerud. Bøker på hjul i 50 år til?

En analyse av politiske dokumenter

Masteroppgave

Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven handler om bokbussens framtid i Buskerud. Jeg har sett på nasjonale dokumenter og lokale dokumenter for Buskerud. Jeg analyserer to Stortingsmeldinger, to bibliotekutredninger og tre saksframlegg og en høring om drift av bokbussen i Buskerud. I tillegg har jeg sett på to handlingprogram for Buskerud fylkesbibliotek og ulike dokumenter om Norsk Bibliotekforening sitt syn /sine uttalelser om bokbussdrift. Jeg har foretatt en analyse av dokumentene ved å bruke to ulike teoretiske tilnærminger: Bourdieus feltteori og Kingdons beslutningsteori.

I dokumentene som er gjennomgått legges det vekt på at fylkesbibliotekene skal være en utviklingsaktør, og at driftsoppgaver, som bokbussdrift, skal overlates til kommunene. Dette gjelder også for Buskerud der det er slått fast i *Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007-2010* og *Handlingsprogram 2008-2011*. Det står lite om bokbuss og mobile bibliotek tjenester i de nasjonale dokumentene sammenliknet med andre bibliotek tjenester. *Bibliotekmeldingen* legger opp til stor frihet om fylkeskommunen skal drive bokbuss eller ikke. Det er opp til den enkelte fylkeskommune om de vil satse på bokbuss.

Bokbussvirksomheten i Buskerud er under utredning om dagen, og den siste utredningen *Bokbussen har en fortid, en nåtid - men har den en fremtid?* (Steinsvåg 2010) peker på at bokbussdriften må endres, ellers vil bokbusstilbudet bli lagt ned i Buskerud. Spørsmålet om videre bokbussdrift krever en nærmere faglig og politisk behandling. Om det finnes en bokbusstjeneste i Buskerud i framtida gjenstår å se. Det er opp til politikerne. Det er de som avgjør bokbussens framtid.

FORORD

Veien blir til mens man går, er det et ordtak som heter. Slik har det vært med denne masteroppgaven også. Da jeg startet opp med dette prosjektet visste jeg bare at jeg ville skrive om bokbussens framtid i Buskerud, retningen på oppgaven har blitt til underveis. Det har vært spennende å skrive denne oppgaven, men til tider også frustrerende. Det har tatt mye tid, men nå er jeg endelig i mål!

Jeg vil takke alle som har hjulpet meg på veien: Veilederen min, Svanhild Aabø, Håkon Knappen og andre ved Buskerud fylkesbibliotek som har gjort denne oppgaven mulig, lånere ved bokbussen i Buskerud som har gitt meg inspirasjon underveis og Torild Andrea Berg, en av mine medstudenter, som jeg kunne ringe til når frustrasjonen var størst. Og til slutt, men ikke minst, takk til Vidar som har holdt ut med meg den siste tiden. Det har ikke blitt tid til så mye annet enn jobb og oppgaveskriving. Takk!

Til slutt et lite bokbussdikt:

Bokbuss i mer enn 50 år

Buskerud har hatt bokbuss i mer enn 50 år.

Bokbussen er et sted der folk møtes
og slår av en prat.

Samtidig er bokbussen et sted der
kunnskap søkes.

Bokbussen har vært en skattekiste for store og små.

Hva vil framtida bringe
- vil bokbussen bestå?

Anne Grethe Lauritzen

Drammen, 16. juni 2010

INNHOLD:

SAMMENDRAG	2
FORORD	3
INNHOLDSFORTEGNELSE	4
1.0 INNLEDNING	6
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål	9
1.2 Avgrensning av oppgaven	9
1.3 Oppbygning av oppgaven	10
2.0 FORSKNING	10
2.1. Tidligere forskning	10
2.2. Relevant forskning	11
2.2.1 Bibliotek og framtid	11
2.2.2 Bibliotekpolitikk	12
2.2.3 Teori	13
2.2.3.1 Bourdieu	13
2.2.3.2 Kingdon	15
3.0 METODE OG FORSKNINGSDESIGN	16
3.1 Kvantitative og kvalitative metoder	16
3.2 Dokumentanalyse	17
4.0 TEORI	20
4.1 Bourdieu - innledning	20
4.1.1 Bourdieus feltteori	20
4.2 Kingdon - innledning	27
4.2.1 Kingdons beslutningsteori	27
4.3 Teori - avslutning	30

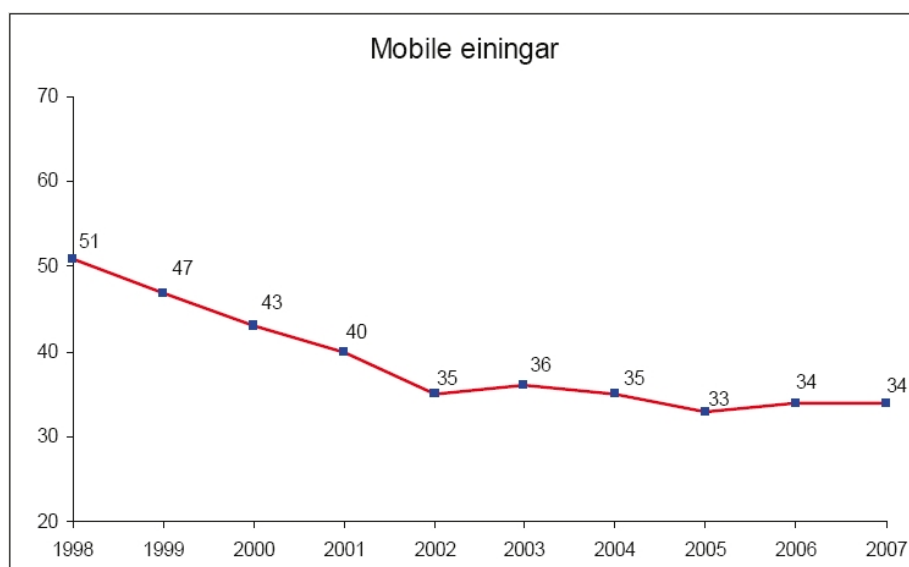
5.0 PRESENTASJON AV DOKUMENTER OG DATA	32
5.1 Stortingsmelding nr. 48 (2002 - 2003), Kulturmeldingen	33
5.1.1 NBFs høringsuttalelse om Kulturmeldingen	34
5.2 Bibliotekreform 2014 fra ABM-utvikling	35
5.2.1 Oppsummering av høringsuttalelser (ABM-skrift 42)	42
5.2.2 Bibliotekene og det flerkulturelle Norge (ABM-skrift 22)	43
5.2.3 Høringsuttalelse fra NBF om bibliotekutredningen - "Bibliotekreform 2014"	45
5.3 Stortingsmelding nr. 23 (2008 - 2009), Bibliotekmeldingen	45
5.3.1 Innst. S. nr. 320 (2008-2009) til Bibliotekmeldingen	47
5.3.2 Innspill og synspunkter til St.meld nr. 23 (2008-2009)	48
5.4 Bokbussen - en skattekasse for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud	49
5.4.1 Spørreundersøkelsen i 2000	52
5.5 Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007-2010/ Handlingsprogram 2008-2011	53
5.5.1 Bokbuss i Norge. Et Buskerudbussen døende?	54
5.6 Saksframlegg/Høring om drift av bokbussen i Buskerud	54
5.6.1 Saksframlegg 24.05.08 - Drift av bokbuss i Buskerud	55
5.6.2 Høring - fylkeskommunens bokbuss 08.07.08	57
5.6.3 Saksframlegg 24.11.08 - Drift av bokbuss i Buskerud	58
5.6.4 Saksframlegg 05.02.10 - Videre drift av bokbuss utover 2010	60
5.7 Sammenfatning og oppsummering av de sentrale bibliotekpolitiske standpunktene i dokumentene	63
6.0 ANALYSE AV SENTRALE BIBLIOTEKPOLITISKE STANDPUNKTER	65
7.0 AVSLUTNING	73
7.1 Oppsummering og egne kommentarer	73
7.2 Konklusjon	75
7.3 Videre forskning	77
8.0 LITTERATURLISTE	79

1.0 INNLEDNING

I *Lov om folkebibliotek* står det i paragraf 1 at ”Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom informasjonsformidling og ved å stille bøker og annet materiale gratis til disposisjon for alle som bor i landet” (Ot. prp. nr. 14 [1985-1986]). Bokbussene er med på å få til dette. I mer enn 50 år har Norge hatt bokbuss som supplement til folkebibliotekene. I noen kommuner blir bokbuss brukt til å nå alle kommunens innbyggere, for eksempel istedenfor filialer. Bokbussbrukerne bor ofte langt unna det lokale biblioteket, og de ser derfor på bokbussen som sitt lokale bibliotek. Bokbuss er da et godt alternativ til at alle skal få et bibliotektilbud der de bor. Boka *Bøker på hjul. Håndbok i mobile bibliotek* understreker at tilgjengelighet til biblioteket er en forutsetning for at intensjonen til bibliotekloven skal bli oppfylt (Biblioteksentralen 1993).

I denne masteroppgaven ser jeg på bokbussens framtid i Buskerud. Det gjør jeg ved å analysere to Stortingsmeldinger, to bibliotekutredninger og tre saksframlegg og en høring om drift av bokbussen i Buskerud. I tillegg ser jeg på noen dokumenter fra Norsk Bibliotekforening. Jeg konsentrerer meg om Buskerud, siden jeg er bokbussbibliotekar på bokbussen i Buskerud. Det har jeg vært siden desember 1999, og derfor kjenner jeg forholdene i Buskerud godt. Det kan være både positivt og negativt. Det kommer jeg tilbake til i kapitlet om metode og forskningsdesign (kapittel 3). Oppgaven har et bibliotekpolitisk utgangspunkt, da jeg ser på politiske dokumenter som foreligger. Det er flere grunner til at jeg ville skrive en oppgave innenfor bibliotekpolitikk.

For det første har det blitt færre bokbusser i Norge de siste årene. Det kan man se i dette diagrammet:

Antall bokbussar i Norge i de siste 10 årene (ABM-utvikling 2007b s. 31).

I 2007 var det bare 34 bokbussar igjen i Norge. Dette er en nedgang på ca. 36 % fra 1998. Denne trenden fortsetter. Buskerud fylkesbibliotek hadde to bokbussar, men fra 01.01.09 ble den ene av de to bokbussene lagt ned, og en bokbuss kjører nå i hele Buskerud. Det er skrevet flere artikler i lokalavisene om dette, blant annet i Drammens tidene (Grindem 2008, 01. oktober) og Hurum og Røyken avis (Frøyseth 2008, 01. desember). Det ble vedtak i Fylkestinget i Buskerud 17.12.08 om å avskaffe den ene av bokbussene i Buskerud. Fylkesrådmannen gikk inn for en bokbuss i Buskerud fra 2009, isteden for to. Dette vedtaket gjelder for to år, som en overgangsordning. I dag betaler hver kommune 2 kroner pr. innbygger for å ha bokbussstopp. Videre bokbussdrift utover 2010 utredes i løpet av 2010. Denne prosessen er nå i gang. I juni 2009 gjorde Vestfold fylkesting vedtak om å legge ned bokbussdriften i Vestfold fra 01.01.10. Vestfold fylkesbibliotek mistet derfor bokbussen sin etter 61 års drift. Dette blir sikkert ikke den siste bokbussen i Norge som blir lagt ned.

For det andre kom en ny stortingsmelding om bibliotek i april 2009: *Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid (St.meld.nr. 23 [2008-2009])*, også kalt *Bibliotekmeldingen*. Framtidsperspektivet for bibliotekene står sentralt i denne Stortingsmeldingen, gjelder det også for bokbussene?

For det tredje, var det en debatt i Dagbladet og på diskusjonslista biblioteknorge@nb.no om morgendagens bibliotek. Det begynte med at Tone Moseid, Avdelingsdirektør i ABM-utvikling hadde et innlegg i Dagbladet (Moseid 2009, 19. februar). Debatten handlet om hvordan man vil at framtidsbiblioteket skal se ut, og hvilke tilbud det skal gi. Hun mener at problemet er at bibliotekene er for små og tilbudet så dårlig at folk ikke lenger bruker biblioteket. Folkebiblioteket må skapes på nytt. Videre peker hun på at man skal møte biblioteket der man er. Jeg tenker at bokbussen må være viktig i denne sammenhengen. Denne debatten gav meg inspirasjon til å ville skrive masteroppgave om bokbussens framtid.

Og for det fjerde, Buskerud fylkesbibliotek startet opp et nytt prosjekt høsten 2009 som de har kalt: ”Lukter det framtid?” En gruppe bibliotekarer fra Buskerud har vært på turné og sett på bibliotek i Buskerud. De skal vurdere i hvilken grad bibliotekene klarer å tilpasse bibliotekets tjenester, innhold og utforming til framtidens behov. Målet for prosjektet er at bibliotekene i Buskerud skal være framtidsrettet, tiltalende og levende. Bokbussen i Buskerud deltar i prosjektet. Prosjektet forventes å være avsluttet i løpet av høsten 2010, og prosjektet har egen prosjektblogg. Den finner man på Buskerud fylkesbibliotek sine nettsider.

I 2001 var bokbussen i Buskerud 50 år. Det blir spennende å se om bokbussdriften kan fortsette i mange år framover når man tar utgangspunkt i dagens og framtidens bibliotekpolitikk. Tittelen på denne oppgaven er ”Bokbussen i Buskerud. Bøker på hjul i 50 år til?”

Jeg begynner med å presentere problemstilling og avgrensning av oppgaven. Deretter sier jeg noe om oppgavens oppbygning.

Foto: Anne Grethe Lauritzen

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Opgavens problemstilling er: *Hvordan ser framtida ut for bokbussen i Buskerud når man ser på dagens og morgendagens bibliotekpolitikk?*

Med bibliotekpolitikk menes politiske dokumenter som omhandler bibliotek; både nasjonalt og lokalt i Buskerud. Jeg håper å kunne få svar på oppgavens problemstilling ved å foreta en dokumentanalyse av *Stortingsmelding nr. 23 (2008-2009) - Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid, (Bibliotekmeldingen), Stortingsmelding nr. 48 (2002-2003) - Kulturpolitikk fram mot 2014, (Kulturmeldingen), Bibliotekreform 2014 (ABM-utvikling 2006a; 2006b), Utredningen Bokbussen - en skatteките for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud (2001) og Saksframlegg og Høring om drift av bokbussen i Buskerud. (Buskerud fylkeskommune 2008b; 2008c; 2008d; 2010). I tillegg har jeg sett på *Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007 - 2010 (Buskerud fylkeskommune 2007), Handlingsprogram 2008 - 2011 (Buskerud fylkeskommune 2008a) og ulike dokumenter om Norsk Bibliotekforening sitt syn/ sine uttalelser om bokbussdrift.**

I tillegg har jeg noen forskningsspørsmål jeg håper å få besvart, og som kan gi et bilde av framtida for bokbussen i Buskerud:

- *Hvilken rolle skal bokbussen i Buskerud spille i et informasjons - og kunnskapssamfunn i stadig utvikling?*
- *Hva slags arena kan og bør bokbussen i Buskerud være i framtida?*

1.2 Avgrensning av oppgaven

I denne oppgaven er jeg opptatt av framtidsperspektivet. Derfor har jeg valgt de dokumentene jeg har valgt. Dokumentene er utgitt i tidsrommet 2001 - 2010. Jeg mener at dette datamaterialet er godt nok til å få en god analyse. Det hadde i tillegg blitt en for stor jobb dersom jeg skulle hatt med flere. Omfanget av en masteroppgave er for begrenset.

Når det gjelder valg av teori, har jeg valgt to ulike teoretiske tilnærminger: Bourdieus feltteori og Kingdons beslutningsteori. Jeg kunne ha valgt andre teoretiske innfallsvinkler til denne oppgaven, men jeg valgte disse fordi de kan si noe om politiske vedtak og beslutninger. Man får fram ulike perspektiver ved å bruke disse to teoretikerne. Ved å bruke Bourdieus feltteori kan man se på bibliotekfeltet og bibliotekarenes posisjon i det sosiale rommet. Bourdieu er

opptatt av menneskers møter med den sosiale verden. Hvilke posisjoner man har i et sosialt felt, er avgjørende for både mennesket og handlingene man utfører (Bourdieu 1985; Røgler 2008). Ved å se på Kingdons teori om policy-prosesser kan man få svar på hvordan offentlig politikk blir til. Kingdon er opptatt av deltakerne og hvilken posisjon de har i et hierarkisk system. Politikerne er på toppen (Kingdon 1984; Røgler 2008). Det er ved hjelp av disse to innfallsvinklene at mitt materiale blir analysert. Dette beskrives nærmere i teorikapitlet (kapittel 4).

1.3 Oppbygning av oppgaven

Kapittel 2 handler om forskning, der jeg først tar for meg tidligere forskning som er gjort på mitt fagområde. Deretter tar jeg for meg forskning som er relevant for denne oppgaven.. I kapittel 3 beskriver jeg metode og forskningsdesign. Kapittel 4 er et teorikapittel der de delene av Bourdieu og Kingdon sine teorier som jeg bruker presenteres. I kapittel 5 presenteres de dokumentene og dataene om mobil bibliotekvirksomhet som ligger til grunn for analysen i kapittel 6. Kapittel 6 omhandler analysen av de politiske dokumentene, og i kapittel 7 kommer jeg med oppsummering, egne kommentarer og konklusjon. I tillegg sier jeg noe om videre forskning. Kapittel 8 er litteraturliste.

2.0 FORSKNING

2.1 Tidligere forskning

Det er lite forskning som omhandler bokbuss og bibliotekpolitikk. Jeg har bare funnet en magisteroppsats i bibliotek - og informasjonsvetenskap fra høgskolan i Borås. Den er skrevet av Martina Bogren og Tove Brinck: *Bokbussen kommer och går - men består? En undersökning av hur bokbussverksamhet skildrats i Biblioteksbladet 1945 - 2006* (Bogren & Brinck 2007). Hensikten med oppgaven var å undersøke om det var en sammenheng mellom den kulturelle utviklingen i Sverige og bokbussvirksomhet. Problemstillingen som skulle undersøkes var følgende:

Hur ser bokbussverksamhetens utveckling i Sverige ut, så som den skildras i *Biblioteksbladet*, ställt mot den kulturpolitiska utvecklingen så som Anders Frenander och Dorte Skot-Hansen framställer den? (Bogren & Brinck 2007 s. 2).

Bogren & Brinck analyserer tekster i *Biblioteksbladet* med utgangspunkt i Dorte Skot-Hansens modell. Modellen er et argumentasjonsskjema med tre ulike utgangspunkt: Humanistisk, sosiologisk og instrumentelt argumentasjonsskjema. Det humanistiske legger vekt på demokratisering av kulturen. Målet var kulturell likhet gjennom utdanning. I det sosiologiske argumentasjonsskjemaet ble alle en del av kulturen, mens det instrumentelle argumentasjonsskjemaet legger vekt på at kulturpolitikken ble enda et verktøy for å nå økonomisk lønnsomhet.

Bogren & Brinck konkluderer med at bokbussen har funnet sin plass, selv om den ikke har hatt den samme utviklingen som den øvrige folkebiblioteksvirksomheten. ”Bokbussen har sin tydelige roll inom folkebiblioteksverksamheten men i det nya kulturpolitiska klimat där ekonomiska argument väger allt tyngre har den svårt att passa in, och vi anser att det är viktigt att tydliga mål och riktlinjer formuleras kring verksamheten för att den även i framtiden ska bibehålla sin legitimitet” (Bogren & Brinck 2007 s. 67).

2.2 Relevant forskning

Her tar jeg med forskning som jeg finner relevant for min oppgave. Jeg har delt forskningen inn i tre grupper: Bibliotek og framtid, bibliotekpolitikk og teori. Disse bøkene/artiklene har gitt meg tanker og inspirasjon til utformingen av problemstillingen og til valg av teori. I dette kapittelet kommer jeg med en kort oppsummering av hver bok/artikkel, og går nærmere inn på den enkelte studien etter som jeg bruker den i teorikapittelet. Titlene nevnes i kronologisk rekkefølge der jeg begynner med den eldste og avslutter med den nyeste.

2.2.1 Bibliotek og framtid

Man hadde allerede tanker om framtidens bibliotek på 1980 og 1990 tallet. Her skal jeg nevne to. Den første er *Fremtidens bibliotek*, utgitt av Danmarks bibliotekforening i 1987. Her kommer man med et ønske om en debatt om folkebibliotekenes fremtidige rolle og virksomhet - fremtidens bibliotek (Christoffersen 1987). Den andre er *Framtiden i Norsk biblioteksdebatt* av Ragnar Audunson (1991). Artikkelen handler om at biblioteket befinner seg i en brytningstid. Audunson peker på at bibliotekene står overfor utfordringer som berører selve fundamentet for deres virksomhet. De står overfor en rekke spørsmål, for eksempel ”Hva skal være det offentlige bibliotekvesenets rolle? Hvilke oppgaver skal bibliotekene løse

for samfunnet? Skal det fremdeles være en offentlig oppgave å formidle informasjon gratis gjennom bibliotekene, eller skal markedet overta?” (Audunson 1991 s. 122).

Artikkelen inngår i et nordisk prosjekt som skal oppsummere idédebatten om bibliotekenes framtid i hvert av de nordiske landene. Artikkelen inngår i boka *Biblioteken och framtiden*.

Den neste artikkelen jeg vil trekke fram er *Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: Publikums, politikernes og bibliotekarenes bilder* av Ragnar Audunson (2001). Artikkelen handler om at brukerne, politikerne og bibliotekarene er de tre sentrale interessentene i forhold til folkebibliotek. Audunson stiller spørsmål om disse tre gruppene tenker likt om folkebibliotekenes oppgaver og rolle i dagens og morgendagens samfunn.

Bibliotekene i 2020. Rapport fra en scenariobasert strategiprosess. (ABM-skrift 20, ABM-utvikling 2005), har gitt meg flere tanker i forhold til oppgaven. Rapporten er en del av *Bibliotekreform 2014* (ABM-utvikling 2006a; 2006b), og trekker fram to faktorer som er spesielt viktige for bibliotekene de neste 15 årene: ”hvilken status bibliotekene vil ha i den teknologiske debatten, og hva slags bibliotektenester som vil bli etterspurt” (ABM-utvikling 2005 s. 8). Ved å analysere disse og andre endringsfaktorer, har man fått et grunnlag for å skape tre forskjellige scenarier for biblioteksektoren mot 2020:

”Åndenes Bibliotekhus”, hvor brukerne og myndighetene etterspør fysiske møteplasser for kunnskap, opplevelse og skaperkraft, og bibliotekene tilbyr en slik arena som et offentlig gratistilbud; ”Library Fair”, hvor folk etterspør fysiske møteplasser rundt informasjon, kunnskap og identitet, men der det er markedet som rår; og ”Uten en Tråd”, hvor både borgere og myndigheter først og fremst etterspør rask, direkte og fleksibel tilgang til kunnskap og informasjon. Hele biblioteksektoren har i dette siste scenariet blitt en tilnærmet digital sektor, der de fysiske møteplassene er av liten betydning (ABM-utvikling 2005 s. 8).

2.2.2 Bibliotekpolitikk

Når det gjelder bibliotekpolitikk, er det en forsker som er fremtredende, og som har gitt ut flere bøker og artikler, Geir Vestheim. Her skal jeg nevne tre av dem. Den første er *Folkebibliotek i forvandling*, 1992. Her presenteres refleksjoner og visjoner om folkebiblioteket som kulturinstitusjon i en sosial og kulturell brytningstid. Vestheim vurderer folkebiblioteket som institusjon i lys av nyere samfunnsteorier om kultur og kulturformidling. Han går tilbake i historien når han skal analysere de utfordringene folkebibliotekene møtte på 1990-tallet. Videre beskriver Vestheim forholdet mellom bibliotek og politikk. ”Utviklinga av lovverket og framveksten av institusjonane vitnar om ei gradvis integrering av

bibliotekvesenet i den offentlige forvaltninga på sentralt og lokalt plan. Dette er også ein indikator på at biblioteka har vorti bundne til det politiske systemet og at dei med det er underlagde dei same endringsprosessane som dette systemet til kvar tid gjennomgår” (Vestheim 1992 s. 88).

I boka *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*, 1995, gir Vestheim en bred presentasjon og analyse av norsk kulturpolitikk på 1900-tallet, der han har lagt vekt på å vise sammenhengen mellom kulturpolitikk og framveksten av det moderne Norge.

Fornuft, kultur og velferd, 1997, er en historisk - sosiologisk analyse av norsk folkebibliotekpolitikk fra midten av 1930 årene og fram til 1997. Videre presenterer Vestheim en del teori på bibliotekfeltet, blant annet Bourdieu der han presenterer det sosiale feltet bibliotek. Dette er Vestheims doktoravhandling om norsk folkebibliotekpolitikk.

Til slutt i denne delen om bibliotekpolitikk, vil jeg nevne *Biblioteklover og annen statlig bibliotekpolitikk i Norden* av Asbjørn Langeland, 2009. I denne boka er begrepet bibliotekpolitikk benyttet om tiltak på nasjonalt nivå som er utformet og iverksatt spesielt for bibliotekene. Boka gir en gjennomgang av biblioteklovene i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island.

2.2.3 Teori

Her nevnes forskning som først og fremst er brukt på bibliotekfeltet innenfor Bourdieus feltteori og Kingdons beslutningsteori. Men jeg tar også med en bok og to artikler som ikke er brukt på bibliotekfeltet, som jeg finner relevante for oppgaven. Jeg nevner begrepene kort, uten å forklare dem. Forklaringene kommer ettersom jeg bruker de ulike begrepene i teorikapitlet, kapittel 4. Jeg begynner med Bourdieu.

2.2.3.1 Bourdieu

Den første boka jeg trekker fram er *Bibliotek som sosialt felt* av Geir Vestheim, 1993. Vestheim presenterer noen synsmåter og begreper hos den franske kulturforskeren Pierre Bourdieu på norsk. Deretter prøver Vestheim å kaste nytt lys over kulturinstitusjonen bibliotek. Her betyr det folkebibliotek.

Geir Vestheim har gitt ut en bok til om Bourdieu, *Med Habermas og Bourdieu som hjelpesmenn. Teori til ein analyse av opplysnings- og bibliotekpolitikk*, 1994. Vestheim sier at både Habermas og Bourdieu er teoretikere man kan trekke veksler på når man arbeider med folkeopplysning og bibliotekpolitikk som forskningsfelt. Her tar Vestheim opp begreper som Bourdieus sosiale felt og Habermas sin offentlighet.

Artikkelen *Pierre Bourdieu* av Margaretha Järvinen ble utgitt i 2000, og er en del av boka *Klassisk og moderne samfundsteori*. Artikkelen gir forklaring på begrepene felter, habitus, kapital og det sosiale rom hos Bourdieu. Hun skriver også noe om det politiske feltet. Disse begrepene inngår i Bourdieus feltteori.

Jofrid Karner Smidt leverte sin doktorgradsavhandling, *Mellom elite og publikum. Litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek* i 2002. Avhandlingen handler om litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek. Smidt bruker blant annet Bourdieus feltteori.

Boka *Folkebiblioteket under forandring. Modernitet, felt og diskurs* av Henrik Jochumsen og Casper Hvenegaard Rasmussen kom ut i 2006. Kapittel 3 handler om Pierre Bourdieus teori om sosiale felter. Der får man vite mer om flere sentrale begreper hos Bourdieu:

- Habitus
- Kapital
- Det sosiale rom
- Sosiale felter
- Maktfelter
- Doxa

Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen utgav i 2008 artikkelen *Med Bourdieu på biblioteket. En introduksjon til habitus, kapitalformer og felt*. Artikkelen gir en gjennomgang av sentrale begreper hos Bourdieu. Artikkelen er en bearbeidelse av et kapittel i boka *Folkebiblioteket under forandring. Modernitet, felt og diskurs* (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006).

I artikkelen *Jürgen Habermas og Pierre Bourdieu - etik eller magt som forståelsesramme for kommunikasjon* av Anders Bordum, 2009 presenterer blant annet Habermas og Bourdieu sitt syn på kommunikasjon. Habermas legger vekt på etikken. Bourdieu ser hvordan makt og strukturer på en dynamisk måte skaper kommunikasjon mellom mennesker. Artikkelen tar for seg forskjellene mellom Habermas og Bourdieu, og presenterer en del sentrale begreper, blant annet presenteres Bourdieus feltteori grundig.

2.2.3.2 Kingdon

Her vil jeg først nevne en doktorgradsavhandling av Andreas Vårheim: *Politikkformulering gjennom meningspåvirkning. En studie av Programmet for privat tjenesteyting i distriktene*, 1998. Vårheim nevner at det er et bredt utvalg av teori om policy-prosessen, om hvordan offentlig politikk blir til. Han forklarer hva policy-syklusen er, at det er ”en modell hvor offentlig politikk ses som et produkt av forskjellige analytisk avgrensede stadier eller faser som avløser hverandre” (Vårheim 1998 s. 32). Kingdon er en av teoretikerne man kan bruke når man trenger en teoretisk modell for forståelse av beslutningsprosesser. ”Politikken blir til gjennom at flere mer eller mindre uavhengige strømmer av beslutningselementer flyter sammen i et *policy window*” (Vårheim 1998 s. 38).

Jannicke Røgler bruker Kingdons beslutningsteori og Bourdieus feltteori for å finne svar på hvorfor det tok så lang tid å etablere ABM-utvikling i sin masteroppgave *Hysj! Om samlingen av biblioteksektoren på nasjonalt nivå*, 2008. I oppgaven ser Røgler nærmere på samlingen av de nasjonale bibliotekorganene Riksbibliotekstjenesten og Statens bibliotektilsyn. Oppgaven er en studie som beskriver aktørene og deres synspunkter i en beslutningsprosess.

3.0 METODE OG FORSKNINGSDESIGN

3.1 Kvantitative og kvalitative metoder

”Metode er en fremgangsmåte for å frembringe kunnskap eller etterprøve påstander som fremsettes med krav om å være sanne, gyldige eller holdbare” (Dalland 2007 s. 83). Man skiller mellom kvantitative og kvalitative metoder. Hovedforskjellen mellom disse to metodene er bruken av tall. De kvalitative metodene tar sikte på å fange opp en opplevelse eller en mening som ikke lar seg tallfeste eller måle. De kvantitative metodene er mer formaliserte og strukturerte, og preges av at forskeren har kontroll og avstand til det som studeres (Holme & Solvang 1993; Dalland 2007). Ved kvantitative data kan kvalitetene ved et fenomen telles opp, og kategoriseringen er gjort på forhånd. Ved kvalitative data kan ikke de forskjellige kvalitetene telles opp uten videre. De finnes i form av tekst, bilder eller lyd. Her skjer kategoriseringen i etterkant, og de blir utarbeidet fra informantenes svar. Dette skillet preger både innsamlingen og analysen av dataene. Kvantitativ analyse består av opptelling ved hjelp av statistiske teknikker. Innsamlingen av dataene og analysen er adskilt. Ved kvalitative data er innsamling, analyse og fortolkning av data mer integrert (Johannessen et al. 2006). Kvalitative og kvantitative metoder må ikke ses på som to motstridende retninger, men som en mengde muligheter som forskere kan bruke hver for seg eller i kombinasjoner. Hensiktsmessighet er førende for hvilke typer data som samles inn og hvordan dataene analyseres. (Johannessen et al. 2006). I denne oppgaven bruker jeg dokumentanalyse for å få svar på problemstillingen *Hvordan ser framtida ut for bokbussen i Buskerud når man ser på dagens og morgendagens bibliotekpolitikk?*, og på forskningsspørsmålene *Hvilken rolle skal bokbussen i Buskerud spille i et informasjons - og kunnskapssamfunn i stadig utvikling? Hva slags arena kan og bør bokbussen i Buskerud være i framtida?*

Det er både sterke og svake sider ved kvalitative og kvantitative metoder. Kvalitative data og metoder får fram totalsituasjonen, og gir dermed økt forståelse for sosiale prosesser og sammenhenger. Man kommer nær dem man undersøker. Ved å bruke kvantitative metoder kan man undersøke mange samtidig. Men kvantitative metoder er dårlige på å få fram data om sosiale prosesser. Den neste hovedforskjellen mellom disse metodene, er ulikheten når det gjelder undersøkelsesopplegg. De kvalitative undersøkelsene kjennetegnes av fleksibilitet, mens kvantitative undersøkelser er preget av strukturering. I kvalitative undersøkelser kan

man endre undersøkelsesopplegget underveis i undersøkelsen, for eksempel kan man endre spørsmålene i et intervju. Dette innebærer at ikke alle spurte får de samme spørsmålene. Tolkningen kan bli lite entydig. I kvantitative undersøkelser standardiserer man opplegget ved å lage et spørreskjema. Da kan man ikke endre spørsmålene underveis. Alle får de samme spørsmålene. Man har muligheten til å generalisere. Svakheten er at man ikke har noen garanti for at informasjonen man samler inn er relevant for problemstillingen. Dette problemet kan løses ved å bruke pilotundersøkelser - man tester ut spørreskjemaet på noen personer på forhånd. Ved kvantitative metoder er det avgjort på forhånd hvilke spørsmål som skal stilles, og det er avgjort hvilke svaralternativer som er mulige. Forskeren har en avstand til det som undersøkes, og har ingen mulighet til å danne seg et bilde av livssituasjonen til undersøkelsespersonene. Disse metodene gir ikke rom for individuelle tilpasninger. Det har man ved kvalitative metoder der man har nærhet til det som undersøkes (Holme & Solvang 1993).

3.2 Dokumentanalyse

I denne masteroppgaven bruker jeg dokumentanalyse. Jeg analyserer de politiske holdningene som kommer fram i de forskjellige dokumentene ved å bruke to ulike teoretiske tilnærminger: Bourdieu og Kingdon. Først presenteres dokumentene og data om mobil bibliotekvirksomhet i de dokumentene som analyseres (kapittel 5), og deretter gjør jeg rede for analysen (kapittel 6). Dokumentanalyse og dokumentundersøkelse brukes om hverandre i forskjellig metodelitteratur (Jacobsen 2005; Johannessen et al. 2006). Jeg velger å bruke ordet dokumentanalyse. Jeg synes det er beskrivende for det som gjøres i denne oppgaven. Jeg valgte dokumentanalyse på grunn av at dokumentene foreligger allerede. Jeg ville undersøke hvilke holdninger til bokbussen som kommer fram i de ulike dokumentene. Videre kan dokumentanalyse gi svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Bokbussituasjonen i Buskerud har vært oppe til vurdering to ganger, i 2000 og 2008. I *Saksframlegg 24.05.08 - drift av bokbuss i Buskerud* (Buskerud fylkeskommune 2008b) ble det samlet inn skriftlige uttalelser fra 17 av 21 biblioteksjefer i Buskerud, og 4 gav muntlig tilbakemelding. Jeg fant det ikke nødvendig å samle inn denne informasjonen en gang til, ved for eksempel å foreta intervjuer av biblioteksjefene. Alle biblioteksjefene fikk det samme spørsmålet: ***Gir kommunale bibliotekmyndigheter og publikum grunnlag for videre drift av bokbussjenesten?***

Både ved kildegransking og ved intervjuer får man rede på hva mennesker sier og mener.

Men de nedtegnede kildene er mindre spontane og mer gjennomtenkte. Dette kan være både positivt og negativt. ”Mindre spontanitet kan bety at informasjonen er blitt forvridd og ”forfalsket” for å gi et spesielt inntrykk, men det kan også bety at den er mer gjennomtenkt og bearbeidet” (Jacobsen 2005 s. 164). Det er mulig at jeg ville fått noen andre svar ved å intervju biblioteksjefene i tillegg til å analysere dokumenter som foreligger.

Dokumentanalyse er først og fremst en kvalitativ metode som konsentrerer seg om data som samles inn i form av ord, setninger og fortellinger. I denne sammenhengen er dataene samlet inn og nedtegnet av andre. Dokumentene foreligger, og jeg slipper å samle dem inn selv. Dette kalles for sekundærdata (Jacobsen 2005). Ved dokumentanalyse konsentrerer man seg om innholdet i et dokument. Man leter etter interessante og sentrale temaer i dokumentet. Etter hvert prøver man å finne meningsbærende elementer i materialet. Man vil skille ut det som er relevant for forskningsspørsmålene (Johannessen et al. 2006). Her er det de politiske holdningene som kommer fram i dokumentene som er viktige. I denne oppgaven brukes først og fremst kvalitativ metode, men Høringen/Saksframleggene (Buskerud fylkeskommune 2008b; 2008c; 2008d; 2010) bruker i tillegg kvantitativ metode i form av talldata for å vise hvor mange kommuner som har behov for bokbussen i Buskerud.

Ved å bruke sekundærdata bruker man data samlet inn av andre. Disse dataene kan være samlet inn og brukt i en annen sammenheng enn den man skal bruke den i. Man har ikke kontroll over de forholdene som kan påvirke påliteligheten til dataene. Man vet som oftest ikke hva som er gjort. Det er viktig å velge ut dokumenter med stor troverdighet (Jacobsen 2005). I min sammenheng er blant annet Høringen/Saksframleggene brukt i den samme hensikten som jeg bruker dem i: om det er behov og hva slags behov det er for bokbussen i Buskerud. Offentlige dokumenter må kunne regnes som troverdige. Avsenderen kommer tydelig fram. Det er ofte gitt et mandat for arbeidet, for eksempel i arbeidet med utredningene *Bibliotekreform 2014* (ABM-utvikling 2006 a; 2006 b) og *Bokbussen - en skattekilde for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud* (2001). Kildene er tilgjengelige for alle. Det er viktig å vurdere nøye hvilke kilder man velger, og å legge merke til kildenes reliabilitet (pålitelighet). Hvordan dokumentenes bruk av data passer til problemstillingen ***Hvordan ser framtida ut for bokbussen i Buskerud når man ser på dagens og morgendagens bibliotekpolitikk?***, og om man har kontroll over mulige feilkilder er også viktig å tenke gjennom. Videre er det viktig å bearbeide dataene på en god måte (Jacobsen 2005; Johannessen et al. 2006). I mitt tilfelle er det viktig å tenke gjennom om høringsuttalelsene fra biblioteksjefene i Buskerud (Buskerud fylkeskommune 2008b; 2008d) gir god nok

informasjon. Det er offentlige dokumenter, og man kan lure på om meningene til biblioteksjefene kommer klart nok fram. Tør de å si det de mener? De vet at det de sier vil bli tolket og analysert.

Man kan aldri stole på bare en kilde. Skal man få et godt bilde av situasjonen, bør man ha minimum to kilder, helst flere. Dersom man benytter flere kilder, er det viktig å vurdere om kildene er uavhengige av hverandre. Dersom ulike kilder gir omtrent det samme bildet, kan man si at kildene er troverdige. Man velger forskjellige typer kilder etter hva slags informasjon man ønsker. Utvalget ved dokumentanalyse er formålsorientert. Man velger ut de enhetene man tror kan gi den mest interessante informasjonen for å belyse problemstillingen (Jacobsen 2005). Det empiriske grunnlaget for denne oppgaven er forskjellige offentlige dokumenter. Felles for alle dokumentene er at de omhandler bokbuss og mobile bibliotekjenester, og at de er utgitt i 2001 - 2010.

Jeg nevnte innledningsvis at jeg kjenner forholdene ved bokbussen i Buskerud godt. Det kan være både positivt og negativt. Det negative kan være at jeg blir mindre objektiv enn jeg ellers ville ha vært. Det blir ofte oppfattet som en fordel at forskeren kommer utenifra. Da har man ikke bindinger til det feltet som skal undersøkes, og man møter det som skal undersøkes med "friske" øyne. Man har en distanse til problemet. Distanse blir ofte sett på som en viktig metodisk fordel (Dalland 2007). Det positive kan være at jeg kjenner feltet som skal undersøkes godt. Det er viktig å påpeke at man har alltid en førforståelse av det man vil undersøke. Man har en mening om et fenomen før man undersøker det. Det er viktig å være bevisst den førforståelsen man bringer med seg. Da vil det være lettere å skille den fra de nye inntrykkene man møter (Dalland 2007). Dette er en grunn til at jeg har valgt dokumentanalyse. Det er lettere å være objektiv her enn ved for eksempel observasjon eller intervju. Ved observasjon og intervju bruker man mer av seg selv. Man mottar informasjonen direkte, og man blir instrumentet som fanger opp dataene. Det den som observerer eller intervjuer har med seg av forhistorie, kunnskap og holdninger, virker inn på hvordan man tolker og bearbeider dataene (Dalland 2007). Ved dokumentanalyse foreligger dataene allerede, og man møter ikke personene ansikt til ansikt. Men det er viktig å merke seg at ingen forskning er helt objektiv. Når jeg analyserer dokumentene, er det min tolkning som kommer fram. Det er ingen form for skriftlig fremstilling som er helt nøytral. Alle tekster er ladet med forskerens interesser. De har et innhold og en struktur som må tolkes, og de er et produkt av bestemte sosiale og politiske sammenhenger (Vestheim 1992; Kvale & Brinkmann 2009).

4.0 TEORI

I denne masteroppgaven bruker jeg to forskjellige teoretiske tilnærminger: Bourdieus feltteori og Kingdons beslutningsteori. Ved å bruke ulike teoretikere, får man fram forskjellige perspektiver. Disse teoretikernes teorier er nyttige verktøy når jeg skal analysere politiske dokumenter for å se hvilke politiske holdninger som kommer fram om bokbussen i de ulike dokumentene. Nedenfor gjør jeg rede for hovedpunktene i de delene av disse teoretikernes teorier som har betydning for min oppgave. Jeg begynner med Bourdieu.

4.1 Bourdieu - innledning

Den franske kultursosiologen Pierre Bourdieu (1930 - 2002) har vært en populær teoretiker innenfor bibliotekfeltet i mange år. Begrepene og feltteorien til Bourdieu er nyttige når man vil analysere strukturer, posisjoner, synspunkter og interesser på ulike politikkfelt, for eksempel på bibliotekfeltet. Bourdieu går gjerne utover egne faggrensener. De basisbegrepene han bygger teoriene sine på, er av generell karakter, og derfor er de relevante i mange forskningssammenhenger (Vestheim 1994; 1997). Bourdieus feltbegrep kan betraktes som sentralt for analysen av forholdet mellom biblioteket og det moderne, og forholdet mellom biblioteket og brukerne. Bourdieu betrakter grunnleggende metodiske og teoretiske bidrag som innholdet i en slags verktøykasse der man kan hente forskjellige redskaper (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Bourdieus feltteori bidrar til å belyse dynamikken bak utviklingen innenfor forskjellige diskurser, og hvorfor bestemte verdier og normer får en dominerende posisjon på et gitt tidspunkt. Samtidig gir feltteorien mulighet til å analysere samspillet mellom utviklingen i feltet, det overordnede maktfeltet og den generelle politiske, sosiale og kulturelle utviklingen (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Ved å bruke Bourdieu kan jeg analysere politiske holdninger som kommer fram i de forskjellige dokumentene, og det gir en bedre forståelse av holdningene som kommer fram. Man forstår bedre hvorfor deltakerne i bibliotekfeltet handler som de gjør. I min oppgave er det først og fremst politikere og biblioteksjefer/bibliotekarere.

4.1.1 Bourdieus feltteori

Skal man forstå Bourdieus teori om sosiale felt, må man se på noen sentrale begreper: felt, doxa, habitus, sosial praksis og kapital.

I boka *Den kritiske ettertanke* forklarer Bourdieu felt slik:

I analytiske termar kan eit felt definerast som eit nettverk, eller som det indre forholdet av objektive samband mellom posisjonar. Desse posisjonane er objektivt definerte ved at dei finst og ved føringane som dei pålegg dei som fyller dei, ved den aktuelle og moglege situasjonen (situs) dei står i og som den som kontrollerer han kan bruke til å få tilgang til dei spesielle fortenestene som står på spel i feltet, og i same vendet, ved sine objektive relasjonar til andre posisjonar (herredømme, underordning, likskap etc). I sterkt differensierte samfunn er det sosiale kosmos konstituert av eit sett av relativt sjølvstendige sosiale mikrokosmos, rom for objektive relasjonar som gir plass for ein logikk og spesielle imperativ, desse er ikkje dei same som dirigerer dei andre felta (Bourdieu & Wacquant 1993 s. 82).

Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen forklarar felt som ”et felt kan forstås som et nettverk eller en konfiguration af objektive relasjoner mellem posisjoner, der er fastlagt i kraft av deres placering i relation til de kapitalformer, som er aktive på feltet, og som herigennem giver adgang til de særlige fordele og goder, som står på spil i det enkelte felt” (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006 s. 45).

Det er viktig å merke seg at Bourdieu snakker om forholdet mellom posisjoner. Det vil si at det er relasjonen mellom posisjonene, og ikke posisjonene i seg selv, som er studieobjektet til Bourdieu. Derfor forutsetter begrepet felt en idé om et ”innenfor” og et ”utenfor”. Det er forholdet mellom det som er ”innenfor” og det som er ”utenfor” som utgjør spenningen mellom institusjonen og samfunnet omkring (Vestheim 1993; 1994).

Felt kan også forklares slik:

Et felt kan omfatte flere delfelt, slik det litterære feltet er en del av det omfattende kulturproduksjonens felt. Felt holdes sammen av en felles tro, doxa, og ut fra denne kan ortodokse og kjetterske posisjoner skjeldnes. Feltet er en maktstruktur med dominerende posisjoner, som har myndighet til å konkretisere (signe) visse handlinger og gjenstander. Slik blir også grensene for feltet og adgangen til feltet bestemt innenfor feltet selv. [...] Feltet har sine egne verdihierarki, som adskiller seg fra andre felts verdihierarki. [...] Det det kjempes eller spilles om, er oftest spesielle verdier og gevinster knyttet til posisjoner. Det det spilles med, er ulike typer kapital, som har varierende verdi på ulike felt (Smidt 2002 s. 43).

For at man kan kalle et aktivitetsområde for felt, må det ha en viss selvstendighet (autonomi). Det er bare de som er innenfor feltet som kan dele ut og fordele anerkjennelse. Det er de etablerte innenfor feltet som har autoritet til å avgjøre hvem som får mye eller lite anerkjennelse. For felt som domineres av intellektuelle sysler, ser det ut som om anerkjennelsen blir delt ut innenfor feltet, mens ressursene (penger og nye deltakere) kommer utenifra (Vestheim 1993; 1994). Dette stemmer bra med bibliotekfeltet der det er de som er inne på feltet som avgjør hvem som får høye posisjoner innenfor bibliotekfeltet.

Pengerressursene kommer utenifra som offentlige tilskudd. Politiske prioriteringer avgjør hvilke felt som får penger, og bibliotekfeltet må konkurrere med andre felt (Vestheim 1993; 1994). Bokbussen er en del av bibliotekfeltet, og er avhengig av penger fra fylkeskommunen eller kommunene for å drives.

Bibliotekene utgjør en selvstendig verden, der egne spilleregler gjelder. Bibliotekfeltet har sitt eget verdihierarki. Biblioteksektorens verdier konstituerer feltet, og det er stor enighet om disse verdiene innenfor feltet, for eksempel gratisprinsippet og kultur som fellesgode. Noen av spillereglene og verdiene skiller bibliotekfeltet fra andre felt, mens andre regler har bibliotekfeltet og andre felt felles. Bibliotekene danner et eget univers med indre kamper og strider der forskjellige deler av systemet kjemper om hegemoniet på feltet. Mange av spørsmålene det strides om, er allmennpolitiske og kulturpolitiske. De handler i siste instans om opplysning, kunnskap og demokrati (Vestheim 1994; Røgler 2008).

Begrepet felt karakteriseres av at en gruppe mennesker har en felles interesse og kjemper for noe som er viktig for dem. De har en felles tro på at det godet de kjemper om har en stor verdi. Dette blir sett på som et verdifullt gode utenfor feltet. Det er samfunnet utenfor feltet som gir aktiviteten på feltet høy eller lav status (Vestheim 1993; 1994; 1997).

Hvor grensene for et felt går, formuleres alltid innenfor feltet selv (Bourdieu & Wacquant 1993). I feltteorien vektlegges makt og maktens funksjon, dynamikk og fordeling, ikke viten, etikk og moralnormer. Feltteorien forklarer hvorfor sosiale relasjoner og strukturer er stabile, og hvorfor de forandres. De forandres når maktforholdene mellom aktørene endres. De fastholdes når makten anerkjennes av aktørene. Det kjempes om kapitalressurser og om å definere hva feltet er og bør være (Bordum 2009).

Bourdieu opererer med et overordnet maktfelt. Dette maktfeltet kan ses på som det overordnede sosiale rom. Donald Broady skriver om dette i forordet til *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur* (Bourdieu 2000). I følge Broady kan man dele det overordnede maktfeltet inn i to poler, et økonomisk maktfelt som består av blant annet økonomer og politikere, og et kulturelt maktfelt som består av blant annet forfattere og kunstnere. Polene har ulike posisjoner i det sosiale rommet. Ulike sosiale felter vil være dominert av det ene eller det andre maktfeltet. Biblioteket er plassert i et spenningsfelt mellom disse to feltene, og har derfor blitt påvirket av det kulturelle maktfeltet i noen perioder og av det økonomiske maktfeltet i andre perioder. Dette betyr at i noen perioder har man vært

opptatt av for eksempel materialvalg, om man skal satse på bøker eller lydbøker, mens man i andre perioder har vært mer opptatt av det økonomiske aspektet ved biblioteket (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Røgler 2008).

I tillegg til et overordnet maktfelt, opererer Bourdieu med et statlig maktfelt, som har innflytelse på de ulike feltene gjennom lovgivning og politiske inngrep. Det statlige maktfeltet har også innflytelse på de forskjellige kapitalformene som finnes i feltene (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Jeg forklarer de ulike kapitalformene senere i dette kapitlet. Bourdieu analyserer for eksempel maktkamper på det politiske feltet, det vil si det spillet som de politiske partiene, institusjonene og organisasjonene deltar i. I følge Bourdieu er det politiske feltet blitt mer og mer selvstendig. Dette merker man blant annet ved at man må gjøre det som forventes av en i politikken. Man må ytre seg på bestemte måter for å bli tatt alvorlig og for å bli hørt (Danielsen & Hansen 1999; Järvinen 2000).

Troen på at det man holder på med er viktig, kaller Bourdieu for feltets doxa - det som blir tatt for gitt, det som er grunnlaget for hele virksomheten (Vestheim 1993; 1994; 1997).

Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen definerer doxa som ”det ”ideologiske fundament”, der bliver taget for givet blandt feltets centrale aktører” (2006 s. 48; 2008 s. 131). Doxa skaper solidaritet innenfor feltet og forsvarer mot dem som truer feltet utenifra. Eksempler på doxisk tro på bibliotekfeltet, er at bibliotekene er viktige for å holde folkeopplysningen oppe slik at demokratiet fungerer, at lesing og opplysning er et gode for mennesket og samfunnet.

Gratisprinsippet er et annet eksempel på et bibliotekpolitisk doxa. Doxa kan lage stengsler mellom bibliotekarer og folk utenfor. Dette er ikke bare et profesjonsproblem, men også et demokratiproblem. Bibliotekene er til for folket, og ikke for dem som jobber der. Det som er doxa på feltet, kan bli synlig i møte mellom de profesjonelle på feltet og organisasjonene deres på den ene siden, og representanter fra politiske organ på den andre siden. De politiske partiene er gjerne mindre rettroende enn de som arbeider på feltet, selv om de i prinsippet skal representere allmenne samfunnsinteresser, og ha et forhold til flere sosiale felt. Det pågår hele tiden strid og konkurranse på bibliotekfeltet. Denne striden er dels faglig, dels politisk, dels personlig, eller en blanding av alle disse (Vestheim 1993; 1994; 1997). Skal biblioteket drive bokbuss, eller skal de opprettholde filialer, kan være et eksempel denne striden på bibliotekfeltet.

Bourdieu er opptatt av å skape relasjon mellom objektive og kroppslige strukturer. Det er denne tenkningen som gjør det mulig for Bourdieu å skape relasjonen mellom samfunnsmessige strukturer og det menneskelige subjektet og analysere den menneskelige praksis (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; 2008).

For å forklare denne tankegangen setter Bourdieu opp følgende formel i boka *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften* (1995) for å forklare sosial praksis:

(HABITUS X KAPITAL) + FELT = PRAKSIS

Det er relasjonene mellom begrepene ovenfor som er det sentrale i Bourdieus teori om sosial praksis. PRAKSIS = resultatet av innflytelsen av de enkelte variablene i formelen (Røgler 2008). Felt er forklart ovenfor. Da gjenstår habitus og kapital.

Bourdieu kaller dem som er aktive innenfor et felt for agenter. Mennesket handler i kraft av det de har blitt gjennom sosial bakgrunn, utdanning og gjennom sosial omgang med andre. Mennesket er ikke bærer av bestemte normer, verdier, følelsesmessige og intellektuelle strukturer. De er disse normene, verdiene og strukturene. Slike systemer av kroppsliggjorte verdier, handlingsmønstre og tenkemåter kaller Bourdieu for habitus. Habitus består av en rekke enkeltfaktorer som fungerer sammen i en totalitet. Habitus består av de overbevisningene man har tatt til seg i form av erfaringer og viten. Folk blir disponible for å handle ut fra visse grunnprinsipper. Disse grunnprinsippene blir utformet forskjellig i ulike sosiale miljøer eller samfunnsklasser. Habitus viser seg i praksis gjennom utviklingen av ulike livsstiler. Livsstilene blir påvirket av hva slags posisjon man har i det sosiale rommet. Folk med forskjellig livsstil har ulik smak. De forskjellige formene for smak gir forskjellig status. Det utvikler seg et hierarki av livsstiler med tilhørende ”god” eller ”dårlig” smak. Man tilegner seg forskjellig smak og ulike livsstiler på grunnlag av bestemte mengder kapital, økonomisk kapital eller kulturell kapital. (Vestheim 1993; 1994; 1997; Bordum 2009). I følge Jochumsen og Hvenegaard Rasmussen kan habitus oversettes med verdi- og normsystemer, kulturelle vaner eller holdningssystemer. Disse verdi- og normsystemene, kulturelle vanene eller holdningssystemene er avgjørende for de valg og strategier som ligger til grunn for vår adferd. Habitus er kroppsliggjort i det den kommer til uttrykk i menneskets praksis uten at man tenker over det (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; 2008).

Bourdieu skiller mellom forskjellige typer kapital. Han snakker om kulturell kapital, økonomisk kapital, sosial og symbolsk kapital (Bourdieu 1985). Kapital kan oversettes med verdier eller ressurser som utgjør grunnlaget i en overordnet symbolsk økonomi. Symbolsk kapital brukes om det man gir verdi og som er verdifullt. Sett i et bibliotekperspektiv kan den symbolske kapital være de normene og verdiene som tillegges størst vekt for biblioteket på et gitt tidspunkt. Kulturell kapital er en underkategori av den symbolske kapital. Utdannelse regnes for eksempel til kulturell kapital. Man kan si at symbolsk kapital har betydning på mikronivå, mens kulturell kapital spiller en viktig rolle i samfunnet. Økonomisk kapital viser til de økonomiske og materielle ressurser som man har. Men det er viktig å merke seg at det er den symbolske dimensjonen ved økonomisk kapital som er viktig for Bourdieu. Det er ikke pengene som er viktige, men symbolene som følger med det å ha økonomisk kapital, som legitimitet, prestisje og makt (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; 2008; Røgler 2008). Sosial kapital kan forstås som sosialt nettverk: slekt, venner og arbeidskollegaer. Sosial kapital har betydning for alle. Dette gjelder også for bibliotekarer, der gode jobbnettverk gir posisjon i feltet og som igjen fører til makt (Røgler 2008).

Bourdieu er opptatt av å plassere forskjellige yrkesgrupper eller profesjonsgrupper i det sosiale rommet. Dette presenteres i *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften* (Bourdieu 1995). Her kommer han med en gjennomarbeidet fremstilling av livsstilenes plassering i det sosiale rommet (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2000). Bourdieu bruker to dimensjoner for å få til det: kulturell og økonomisk kapital. Hvor man plasserer de forskjellige yrkesgruppene, avhenger av om de har mye eller lite av kulturell og økonomisk kapital. De som er på bunnen av samfunnsstigen har lite av både kulturell og økonomisk kapital. De som er på toppen har en del av begge deler, men som regel er det en av kapitaltypene som dominerer (Vestheim 1994; 1997).

Dette kan illustreres slik:

Stort kapitalvolum

Mye kulturkapital	Mye økonomisk kapital
Lite økonomisk kapital	Lite kulturkapital

Lite kapitalvolum

(Figur etter Vestheim 1993 s. 10; 1997 s. 113)

Bibliotekarer vil havne i det øverste kvadratet til venstre. Den sosiale posisjonen til bibliotekarer bygger først og fremst på en ganske stor mengde kulturkapital. Kulturkapitalen dominerer over økonomisk kapital. Bibliotekarene har lav økonomisk kapital, noe undersøkelsen til Jofrid Karner Smidt fra 2002 viser (Smidt 2002).

Bourdieu's begreper er relevante for å forstå det norske bibliotekfeltet. De er viktige for å forstå forholdet mellom de posisjonene som aktørene har, for eksempel forholdet mellom låner og bibliotekar og forholdet mellom bibliotekar og politiker. Sistnevnte eksempel er viktigst i denne oppgaven. Alle aktører har en plass i det sosiale rommet der de har økonomisk og kulturell kapital i større eller mindre grad, de har en habitus som kommer til syne i en livsstil og som utgjør en bestemt smak. De egenskapene aktørene har, kommer til uttrykk i møtet mellom aktørene, det vil si i relasjonen mellom de ulike posisjonene (Vestheim 1997).

4.2 Kingdon - innledning

John W. Kingdon har skrevet flere bøker om den politiske prosessen og om beslutningsprosesser. Den mest kjente av bøkene hans er *Agendas, Alternatives and Public Policies* (Kingdon 1984). Jeg bruker denne boka som en del av mitt teorigrunnlag i denne oppgaven. Kingdon er opptatt av beslutningsteori, og han lanserer en modell for å forstå hvordan problemer blir satt på dagsordenen og for å forstå hvordan man formulerer policy-alternativer. Han er opptatt av å finne ut hvorfor noen spørsmål når høyt opp på styresmaktens agenda, mens andre blir det ikke tatt hensyn til i det hele tatt. Kingdon ville forklare hvorfor ulike løsninger oppnår ulike gjennomslag. Hans teori kan belyse viktige aspekter ved det norske byråkratiet. Kingdon setter søkelyset på deltakerene og hvilken posisjon de har i et hierarkisk system der politikerne er på toppen (Kingdon 1984; Vårheim 1998; Røgler 2008). Dette kommer jeg tilbake til. Først litt om beslutningsprosesser og hva en beslutning er. En beslutning kan defineres som "et valg mellom ulike alternativer, der valget innebærer en forpliktelse til handling" (Jacobsen & Thorsvik 2007 s. 279), og med beslutningsprosess mener man "hele rekken av handlinger eller vurderinger som fører fram til vedtak (intensjoner) og iverksetting (handling) av en beslutning (Jacobsen & Thorsvik 2007 s. 279). Beslutningsprosessen kan illustreres slik:

Innsamling av informasjon - > Valg mellom alternativer - > Iverksetting

(Etter Jacobsen & Thorsvik 2007 s. 279).

Det man har besluttet tidligere legger premisser for nye beslutninger, som til slutt blir en kjede av beslutninger. Å ta stilling til beslutninger handler om å ha med informasjon å gjøre. Man samler inn informasjon, systematiserer og tolker informasjonen. Ofte kommuniserer man med andre før man velger mellom alternativer (Jacobsen & Thorsvik 2007). I denne oppgaven bruker jeg blant annet beslutningsteori for å analysere de politiske dokumentene, og jeg har valgt å bruke Kingdons beslutningsteori.

4.2.1 Kingdons beslutningsteori

De viktigste prosessene i Kingdons beslutningsteori i forkant av beslutninger er agendasetting og utvikling av alternativer. Politikere har størst makt til å påvirke agendaen, og bestemmer i hvilke saker det blir tatt endelige beslutninger. Prosessen der man velger ut alternativer, er viktig for å begrense alternativene til et begrenset omfang (Kingdon 1984; Røgler 2008).

Det er tre viktige sider ved styresmaktens agendasetting: Problemer, politikk og synlige deltakere. Politikere har et visst antall tema som kan få plass på deres agenda. Prioritering er nødvendig. Man skiller mellom generell og spesiell agenda. Kulturpolitikk er et eksempel på generell agenda, mens bibliotekpolitikk er et eksempel på spesiell agenda. I følge Kingdon er det politikerne som sitter i regjeringen og på Stortinget som er viktigst i agendasettingen. De har størst gjennomslag for å få gjennom saker (Kingdon 1984; Røgler 2008). Derfor er det politikerne det er viktigst å påvirke og argumentere overfor for bibliotekene, for eksempel fortelle politikerne hvor viktig bokbussen er i lokalsamfunnet, hva den betyr for folk som bor i grisgrendte strøk osv. Hva slags mening folk har, massemedier og pressgrupper er viktige for å gi kunnskap til politikerne, slik at de vet hva som foregår. Kingdons beslutningsteori består av tre strømmer, og disse strømmene flyter mer eller mindre uavhengig av hverandre mot et mål der beslutningene blir tatt.

Andreas Vårheim beskriver dette slik:

Politikken blir til gjennom at flere mer eller mindre uavhengige strømmer av beslutningselementer flyter sammen i et *policy window*. Et policy-vindu tilsvarer March og Olsens strøm av beslutningsmuligheter. Policy-vinduer kan åpne seg i forskjellige situasjoner, alt fra rutinemessige beslutningssituasjoner som budsjettbehandling til krisesituasjoner som krever øyeblikkelig handling. Hos Kingdon som fokuserer på dagsordenbygging og alternativproduksjonen i policy-prosessen, får strømmene navn i tråd med dette (Vårheim 1998 s. 38).

Problemstrømmen, policystrømmen/alternativstrømmen og politikkstrømmen er de tre strømmene som Kingdon snakker om her. Strømmene kan koples på forskjellige måter, og det fører til at man får forskjellige løsninger på problemene.

Problemstrømmen: Fanger opp og identifiserer forskjellige problemer, for eksempel skal Buskerud fylkesbibliotek drive bokbuss?

Alternativstrømmen: Der produseres det alternativer og forslag. Forskjellige personer er med på dette, for eksempel spesialister, interesseorganisasjoner og andre som er opptatt av å sette agendaer og realisere løsningsforslag. Høringsuttalelser, utredninger og stortingsmeldinger kan også regnes som viktige kilder. De som for eksempel kom med høringsuttalelser på *Bibliotekreform 2014* finner man her. Her foregår seleksjonsutvelgelsen av de forskjellige alternativene. I følge Kingdon vurderes de forskjellige forslagene ut i fra flere faktorer:

Løsningen må ikke koste for mye og den må aksepteres av offentligheten. Videre må forslaget kunne aksepteres politisk (Kingdon 1984; Røgler 2008).

Politikkstrømmen: Her finner man politikerne. Disse skiftes ut med jevne mellomrom på grunn av politiske valg, og det skaper ulike meninger. Disse politikerne kan ha ulike syn på bibliotek og bokbuss, og det kan ha noe å si for regjeringens bibliotekpolitikk. I 2009 fikk Norge blant annet ny kulturminister.

Koplingene er viktige når det gjelder agendasetting:

The key to understanding agenda and policy change is their coupling. The separate streams come together at critical times. A problem is recognized, a solution is available, the political climate makes the time right for change, and the constraints do not prohibit action (Kingdon 1984 s. 93).

Løsningsforslagene flyter i alternativstrømmen, og deltakerne jobber for å få koplet løsningsforslagene sine til problemet. Byråkratiet er de viktigste deltakerne i alternativstrømmen. Byråkratiet er der hele tiden, mens politikerne skiftes ut med jevne mellomrom. Strømmene koples og løsninger blir koplet til problemer som igjen blir koplet til den politiske strømmen. Dette skjer ved at policyvinduer åpnes. Policyvinduer er de mulighetene som gjør at deltakerne kan få gjennomslag for forslagene sine eller løst problemene sine. På planlagte tidspunkter kan man åpne noen policyvinduer, mens andre kan man ikke forutse. Kingdon mener at forhandlinger har best virkning når man vil ha gjennomslag i en sak (Kingdon 1984; Røgler 2008).

I de forskjellige prosessene er det deltakere, og man kan dele dem inn i synlige og mer skjulte deltakere. Synlige deltakere er Stortinget, media og det politiske miljøet, mens mer skjulte deltakere er spesialister på sitt felt, for eksempel forskere og deltakere i interessegrupper. Disse jobber for å få fram sine saker. De synlige deltakerne påvirker agendaen, mens de mer skjulte deltakerne påvirker alternativene (Kingdon 1984; Røgler 2008).

De forskjellige strømmene lever for det meste sitt eget liv. Policyvinduer kan åpnes i ulike situasjoner, og de kan for eksempel oppstå under politisk behandling av stortingsmeldinger. Dette vil ofte innebære økonomiske beslutninger som kan åpne opp for forskjellige alternativer (Vårheim 1998; Røgler 2008).

Koplingene mellom strømmene har ulik styrke. Man skiller mellom sterke og svake koplinger. Sterke personer som har mye makt og myndighet kan skape sterkere koplinger enn en person med liten makt og myndighet (Røgler 2008).

Kingdons beslutningsteori fokuserer på politiske tiltak, og denne teorien kan gi tanker og ideer når man skal forstå beslutninger og beslutningsprosesser.

4.3 Teori - avslutning

Bourdieu og Kingdon er to ulike teoretikere som kan brukes for å analysere politikernes holdning til bokbuss. Teoriene er forskjellige, men de griper inn i hverandre, blant annet er både Bourdieu og Kingdon opptatt av posisjoner. Jeg kommer tilbake til dette senere i dette kapittelet. Bourdieus sosialt felt er konkret og avgrenset og knyttet til mikrosammenhenger. Bourdieu har visse krav til hva et felt må inneholde. Det må inneholde posisjoner, interesser, selvstendighet, tro osv. Man kan si at de sosiale feltene er mikrokosmos som griper inn i et makrokosmos. Sosiale felt er en del av offentligheten i et samfunn. Bibliotekpolitikk hører hjemme begge steder. Bibliotekfeltet er en selvstendig liten verden der egne regler og spilleregler gjelder. En del av disse reglene og spillereglene skiller bibliotekfeltet fra andre felt, men samtidig har bibliotekfeltet noen regler felles med andre felt. Folkeopplysning er et eksempel på at bibliotekfeltet har felles regler med andre felt, for eksempel med museer og skoler. Bibliotekfeltet danner et eget univers der det foregår indre kamper og strider. Ulike deler av systemet kjemper om å få hegemoni på feltet og vil dominere feltet. Det strides om spørsmål som opplysning, kunnskap og demokrati. I prinsippet har alle samfunnsborgere gratis tilgang til kunnskap gjennom bibliotekene. Kunnskap er viktig for at de store diskursene skal være kommunikative handlinger der målet er å komme fram til de beste argumentene og skape en fellesforståelse (Vestheim 1994; 1997).

Begrepet sosialt felt kan være nyttig når man vil se på strukturer, synspunkter og interesser i en analyse av bibliotekpolitikk. Det er relevant når man skal analysere det kulturpolitiske området biblioteket er en del av (Vestheim 1994; 1997). Bokbussen er en del av dette.

Bourdieu er opptatt av posisjoner. Jannicke Røgler forklarer dette slik: ” et felt blir i følge Bourdieu bestemt av systemet av relasjoner som eksisterer mellom posisjonene som innehas av personer og spesialiserte innen et område” (Røgler 2008 s. 13). Hva slags posisjon man har

i det sosiale rommet kan defineres gjennom de posisjonene man har innenfor forskjellige felt. Posisjonene i det sosiale rommet kan forklare hvorfor politikere har større gjennomslagskraft i politiske saker enn bibliotekarer. Politiske dokumenter skrives av politikere. Kingdon er også opptatt av posisjoner, hvilken posisjon man har i et hierarkisk system. Politikerne er øverst i hierarkiet, og derfor er politikere i følge Kingdon mer sentrale enn bibliotekarer i en beslutningsprosess.

Politikkfeltet har større makt når beslutninger skal tas. Bibliotekfeltet er et ganske svakt felt. Bibliotekarer har lav økonomisk kapital og noe høyere kulturell kapital (Røgler 2008). Både Smidt (2002) i sin doktorgradsavhandling, og Røgler i sin masteroppgave (2008) påviser at bibliotekfeltet er et svakt felt.

Når man ser det ut i fra Bourdieus perspektiv, kan man forklare praksis og beslutningsprosesser ved å se på relasjoner og posisjoner i den sosiale verden. Habitus, kapital og felt kan til sammen forklare hvorfor man har forskjellig form for kapital, hvilke posisjoner man har i forhold til hverandre, hvilke stridigheter man har hatt på feltet og til slutt kan man forstå beslutninger (Broady 1991; Røgler 2008).

Kingdons beslutningsteori kan brukes for å undersøke hvordan offentlig politikk blir til. Kingdon undersøker hele policy-prosessen. Han er særlig opptatt av hvordan policy-vinduer oppstår. Kingdon skiller seg ut fra andre teoretikere innen beslutningsteori ved at han er mer opptatt av helheten. De forskjellige stadiene løses mer opp, og dette gjør at man kan få rikere tolkninger og flere mulige løsninger. En tilfeldig kopling av strømmer danner grunnlaget for beslutninger. Beslutningstakeren må gripe mulighetene når de er der. Kingdons beslutningsteori forklarer de forskjellige strømmene som oppstår i en viss grad. Teorien er svakere når det gjelder å belyse kilden til innholdet i de forskjellige strømmene (Vårheim 1998; Røgler 2008).

5.0 PRESENTASJON AV DOKUMENTER OG DATA

I dette kapittelet presenteres dokumentene og data om mobil bibliotekvirksomhet i de dokumentene som analyseres. Dokumentene er utgitt i tidsrommet 2001 - 2010. Jeg skiller mellom nasjonale dokumenter, dokumenter fra fylkeskommunen (Buskerud) og dokumenter fra Norsk Bibliotekforening. Jeg begynner med å gi en presentasjon av de nasjonale dokumentene: Stortingsmeldinger og *Bibliotekreform 2014*. Dokumentene fra Norsk Bibliotekforening presenteres som egne underpunkter der de hører hjemme under de andre dokumentene. Norsk Bibliotekforening er en fri, uavhengig landssammenslutning. Formålet er å fremme utviklingen av bibliotek-, dokumentasjons- og informasjonsvirksomhet. Foreningen har spesialgrupper innenfor ulike interesseområder, for eksempel spesialgruppen for mobil bibliotekvirksomhet, *Pegabuss*. Norsk Bibliotekforening (NBF) gir ut tidsskriftet *Bibliotekforum*. Norsk Bibliotekforening uttaler seg i ulike biblioteksaker, for eksempel kommer NBF med høringsuttalelser om reformer og stortingsmeldinger. Jeg har tatt med de uttalelsene fra Norsk Bibliotekforening jeg synes er interessante i sammenheng med mobil bibliotekvirksomhet. Dokumenter som omhandler Buskerud: *Bokbussen - en skattekasse for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud*, *Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007 - 2010*, *Handlingsprogram 2008 - 2011* og *Saksframlegg/Høring om drift av bokbussen i Buskerud* presenteres til slutt. De eldste dokumentene presenteres først, de nyeste sist. Dette gjøres for å få fram sammenhengen og saksgangen i presentasjonen, for eksempel hvilke argumenter har vunnet fram, hvilke beslutninger har blitt fattet og hvilke konsekvenser har beslutningene fått for bokbussen osv. Hver dokumentgjennomgang slutter med en sammenfatning av sentrale bibliotekpolitiske standpunkter om bokbuss. Til slutt i dette kapittelet er det en oppsummering og sammenfatning av de sentrale bibliotekpolitiske standpunktene i alle dokumentene.

De viktigste dokumentene for analysen er Stortingsmeldingene, Bibliotekutredningene og Saksframleggene/Høringen. De andre dokumentene som presenteres, er med på å gi svar på problemstillingen *Hvordan ser framtida ut for bokbussen i Buskerud når man ser på dagens og morgendagens bibliotekpolitikk?*, og på forskningsspørsmålene:

- *Hvilken rolle skal bokbussen i Buskerud spille i et informasjons- og kunnskapssamfunn i stadig utvikling?*
- *Hva slags arena kan og bør bokbussen i Buskerud være i framtida?*

Analyse av funnene ved hjelp av teorien som ble presentert i kapittel 4, presenteres i kapittel 6. Mine data er dokumentenes omtale av bokbuss og mobile bibliotek tjenester og det bibliotekpolitiske innholdet som uttrykkes. I min kontekst er det disse dataene som er viktige for å få svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene. I analysen bruker jeg deler av teorien der det er naturlig å gjøre det. Mine egne kommentarer til data og funn presenteres i kapittel 7.

Jeg begynner med *Kulturmeldingen*.

5.1 Stortingsmelding nr. 48 (2002-2003), Kulturmeldingen

Stortingsmelding nr. 48 (2002 - 2003) kom i august 2003 og har undertittelen *kulturpolitikk fram mot 2014*, også kalt *Kulturmeldingen*. Siktemålet med meldingen er ”å trekkja opp hovudlinene for dei kulturpolitiske prioriteringane det komande tiåret, dvs. at det skal handla om den statlege medverknaden i utviklinga av kulturfeltet i åra fram mot 2014” (s.7). Når man sammenlikner kultursektoren med andre politikkområder, kan man si at kultursektoren reguleres mindre av lover. Man har få lover som pålegger bestemte kulturtiltak i offentlig regi. Unntaket er denne kulturmeldingen som lister opp 17 ”kulturlover” som Kultur - og kirke departementet helt eller delvis har forvaltningsansvaret for (Grund 2008).

Kulturmeldingen er delt inn i 3 deler:

Del I: Ein dynamisk kultursektor i eit samfunn i omskaping, som blant annet tar for seg viktige utviklingstrekk i samfunnet og innenfor kultursektoren.

Del II: Verkemidla i kulturpolitikken, som sier noe om den nåværende norske kulturpolitikken og om kulturpolitikk internasjonalt og kultursektoren i andre land.

Del III: Tiltak og prioriteringar, der blant annet musikk, scenekunst, film, billedkunst, litteratur, bibliotek, arkiv og museum omtales.

Bokbuss og mobile bibliotek tjenester er nevnt to steder. Først under punktet om kulturoppgavene i fylkeskommunene, i kapittel 4 (del II). Her står det at statlige tilskudd til mobile bibliotek tjenester og biblioteklokaler ble avvirket fra 2001. Bokbuss ble definert som et kommunalt ansvar. Tidligere fantes det flere statlige tilskudd og tilskuddsordninger som ble

forvaltet av fylkeskommunene. Disse tilskuddene og tilskuddsordningene ble enten avviklet eller innlemmet i inntektssystemet. Lenger ned på samme side står det om fylkesbibliotekets oppgaver, og her nevnes det at noen fylkesbibliotek er involverte i bokbussdrift.

I tillegg til i kapittel 4, er bokbuss og mobile bibliotektenester nevnt i kapittel 11 (del III) under særlige bibliotektenester. Her står det dette om driftstilskudd til bokbussdrift:

Sidan 1971 har det vore gjeve investerings- og driftstilskot til mobile bibliotektenester. Opphavleg var dette eit øyremerkte tilskot som omfatta alle kommunar som dreiv slik teneste, men reglane vart frå 1986 tilpassa det nye inntektssystemet. Ordninga vart då slik at investeringstilskotet dekte 50 prosent av godkjende investeringar, medan driftstilskotet vart gjeve som starttilskot dei 3-5 fyrste åra, og det vart i nnført egne tilskotsordningar for kjøp og drift av bokbuss i samisk område. I 1993 vart ordninga med driftstilskot endra til berre å gjelda SND-kommunar; investeringstilskotet vart vidareført som tidlegare, og tilskot til bokbuss i samisk område vart halde oppe [...] Frå og med 2001 er det øyremerkte tilskotet lagt inn i rammetilskotet. Tilskot til samisk bokbussdrift vart halde oppe som før, men er frå 1. januar 2002 overført til Sametinget (St.meld. nr. 48 (2002-2003) s. 177).

Videre i kapittel 11 står det at fra 1991 til 2001 gikk antallet mobile bibliotekenheter ned fra 50 til 40. Meldingen peker på at det kan være flere årsaker til det. Ved utgangen av 2002 var det 31 bokbuss og en bokbåt i Norge. Helt til slutt under dette punktet nevnes det at det vil være naturlig å se nærmere på mobil bibliotekteneste i utrednings- og utviklingsarbeidet i framtida.

De sentrale bibliotekpolitiske standpunktene om bokbuss i Kulturmeldingen kan sammenfattes slik:

Stortingsmeldingen peker på at det statlige tilskuddet til bokbuss og mobile bibliotektenester er borte. Fra og med 2001 ble det øremerkede tilskuddet lagt inn i rammetilskuddet til kommunene. Tilskudd til samiske bokbuss ble fra 2002 overført til Sametinget. Bokbussdrift blir definert som kommunenes ansvar og derfor falt de statlige støtteordningene bort.

5.1.1 NBFs høringsuttalelse om Kulturmeldingen

I sin høringsuttalelse om *Kulturmeldingen*, legger Norsk Bibliotekforening vekt på at det i Norge ikke har vært samme forutsigbarhet og trygghet i de økonomiske støtteordningene til kjøp og drift av bokbuss, som det har vært i de andre nordiske landene. I Norge har politikerne overlatt ansvaret til kommunene og fylkeskommunene når det gjelder

bokbussdrift. Noen fylkeskommuner ser det heller ikke som sitt ansvar, for eksempel Aust-Agder. Norsk Bibliotekforening understreker ” at det er svært viktig å analysere og utrede hvilke funksjoner mobil bibliotekstjeneste skal ha i et totalt bibliotektilbud, i forbindelse med det utredningsarbeidet som skal igangsettes. Hva er behovet for bokbusser og hvilken rolle bør de spille i det norske folkebiblioteksystemet?” (Norsk Bibliotekforening 2004 s. 5)

5.2 Bibliotekreform 2014 fra ABM-utvikling

Bibliotekreform 2014 ble ferdigstilt i 2006 og består av to hoveddeler, *del I Strategier og tiltak* (ABM-skrift 30, ABM-utvikling 2006a), som er et strategidokument, og *del II Norgesbiblioteket - nettverk for kunnskap og kultur* (ABM-skrift 31, ABM-utvikling 2006b), som er et omfattende bakgrunnsdokument. Bibliotekutredningen er utført av ABM-utvikling på oppdrag fra Kultur - og kirke departementet og Kunnskapsdepartementet. Mandatet for utredningen ble gitt i juni 2004, og ble utformet etter premisene som lå til grunn for *Stortingsmelding 48 (2002 - 2003) Kulturpolitikk fram mot 2014*. Tidsperspektivet er det samme i *Bibliotekreform 2014* og *Kulturmeldingen*, dvs. fram til 2014. Det ble samtidig opprettet en referansegruppe på 11 personer som skulle bidra til medvirkning fra relevante fagmiljøer. Referansegruppen skulle sørge for at arbeidet med utredningen var forankret i samfunnet på en god måte.

Utredningen dekker hele bibliotekfeltet: folkebibliotek, skolebibliotek og fag- og forskningsbibliotek, og peker på at det er viktig at det finnes en utredning som dekker hele bibliotekfeltet. Bibliotekene står overfor store utfordringer, blant annet når det gjelder den teknologiske utviklingen. Ting skjer fort, og det stilles stadig nye krav til omstillinger. Videre er det viktig med samarbeid for å utvikle gode bibliotekstjenester. I utredningen brukes *Norgesbiblioteket* som betegnelse på et nettverk av samarbeidende bibliotek (ABM-utvikling 2006a; 2006b). Scenarieprosess ble benyttet som metode da man arbeidet med strategisk plan. Man ville prøve å åpne opp for nye tanker på det strategiske området. Det var tre ulike scenarier som ble presentert: *Åndenes bibliotekhus*, *Library fair* og *Uten en tråd*. Resultatet av scenarieprosessen ble publisert i rapporten *Bibliotekene i 2020*, (ABM-skrift 20, ABM-utvikling 2005).

I tillegg til hoveddokumentet ble det utgitt 5 andre dokumenter som inngår i utredningen, blant annet tidligere nevnte dokument, *Bibliotekene i 2020* (ABM-utvikling 2005) og *Bibliotekene og det flerkulturelle Norge* (Vaagan 2005). Sistnevnte dokument har et avsnitt om bokbusser i Norge. De andre tre dokumentene er ikke relevante i denne sammenhengen, og nevnes derfor ikke her.

I denne oppgaven er det *del II Norgesbiblioteket - nettverk for kunnskap og kultur* (ABM-utvikling 2006b) som er viktig for analysen. Heretter henvises det bare til denne. Denne delen er delt inn i 3 deler:

Del I: Biblioteklandskapet, som omhandler hva et bibliotek er (kap. 3), bibliotekene som demokratisk ressurs og fellesgode (kap. 4), dagens norske biblioteklandskap (kap. 5, som blant annet tar opp emnet mobile bibliotek tjenester), fjernlån (kap. 6), det digitale biblioteket (kap. 7), de spesielle statlige bibliotek tjenestene og delegerte tiltak (kap. 8), Norske bibliotek i internasjonalt samarbeid (kap.9) og bibliotekstrategier i andre land (kap. 10).

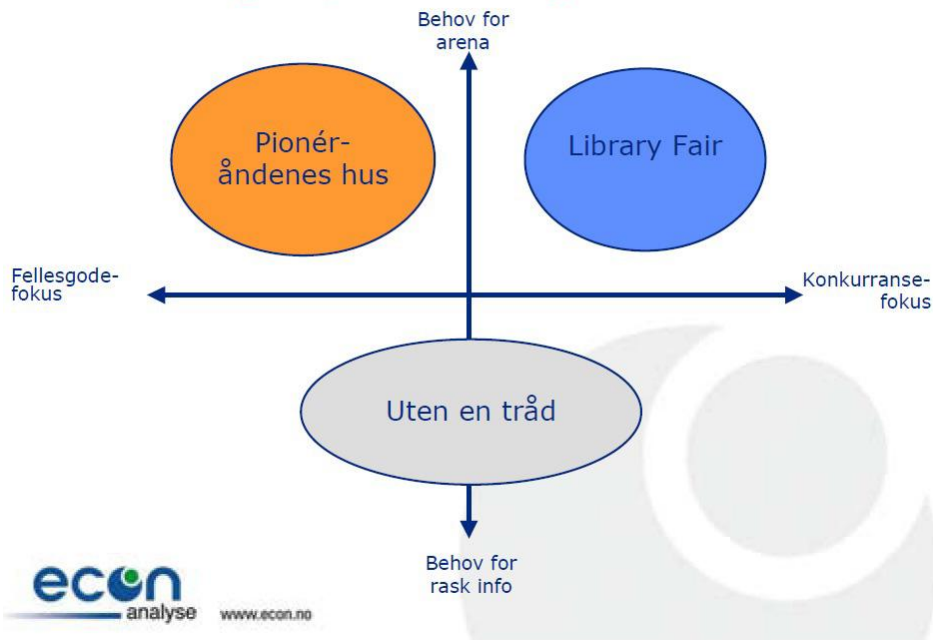
Del II: Biblioteket som aktiv samfunnsinstitusjon, som omhandler biblioteket som møteplass (kap. 11), biblioteket som læringsressurs og læringsarena (kap. 12), biblioteket som litteratur - og kulturformidler (kap.13) og biblioteket og kulturelt mangfold (kap. 14).

Del III: Bibliotekreform, som omhandler Norgesbiblioteket - organisatorisk reform (kap. 15), kompetansebehov og kompetanseutvikling (kap. 16) og virkemidler (kap. 17).

I etterkant av denne utredningen kom *Bibliotekreform 2014. Oppsummering av høringsuttalelser* (ABM-skrift 42, ABM-utvikling 2007a). Oppsummeringen går gjennom som et underpunkt under *Bibliotekreform 2014*.

Kapittel 2, *Omverdensanalyse og framtidige utfordringer* i del II (ABM-utvikling 2006b) tar for seg framtidige utfordringer. På side 15 er de tre scenariene *Åndenes bibliotekhus*, *Library Fair* og *Uten en tråd* beskrevet. Scenariene er forskjellige, men de forteller om ulike veier å gå. Strategiene skal føre til at ønskede mål nås, og at bibliotekene beveger seg i riktig retning. I en figur kan det vises slik:

Scenariologikk/scenario-grunnstruktur

(ABM-utvikling 2006b s.15).

I *Åndenes hus* tilbyr biblioteket fysiske møteplasser for kunnskap, opplevelse og skaperkraft. Her ser myndighetene arenaer for både ikke-kommersiell kulturell utfoldelse og kunnskapsbasert innovasjon som en nasjonal oppgave. Det er fokus på fellesgoder. I *Library Fair* spør folk også etter og bruker fysiske møteplasser, men her er det markedet som rår. Myndighetene har ikke formulert en egen politikk for å utvikle arenaer som politiske instrument. Det er fokus på konkurranse. I *Uten en tråd* er det rask og direkte tilgang til kunnskap og informasjon. Dette prioriteres av borgerne og myndighetene. Det er lite snakk om arena. Det er behov for rask informasjon.

Det neste jeg vil trekke fram i dette dokumentet er kapittel 5 - *Dagens norske biblioteklandskap* (del I, Biblioteklandskapet), som omhandler fakta og tall fra norske folke- og fylkesbibliotek. Under punktet Den regionale medieforsyningen står det følgende:

Ansvar for direkte tjenesteyting, som mobil bibliotekstjeneste, bør forankres på lokalt nivå, nærmest mulig brukeren. Det regionale nivået vil kunne ha et ansvar som pådriver for utviklingen av slike tjenester, og vil eventuelt kunne yte tilskudd til drift og utvikling av bokbuss i samarbeid med det lokale nivået [...] Det regionale biblioteknivået bør disponere tilstrekkelige utviklingsmidler for å kunne fylle rollen som regional utviklingsaktør, og for å kunne være en aktiv medspiller i gjennomføringen av bibliotekreformen (ABM-utvikling 2006b s. 60)

Videre i kapittel 5 er det et eget punkt om mobile bibliotek tjenester. Punktet er todelt: *Dagens mobile bibliotek tjenester* og *Mobile bibliotek tjenester i et nytt biblioteklandskap*. Først står det litt om dagens mobile bibliotek tjenester. Norge har hatt mobile bibliotek tjenester i mer enn 50 år. Pr. 01.01.05 var det 33 bokbusser og en bokbåt i Norge. Det var en nedgang på over 30 % sammenliknet med 10 år før.

Den generelle tilskuddsordningen til bokbuss ble innlemmet i rammetilskuddet til kommunene i 2001. Dette er nærmere beskrevet i *Kulturmeldingen*. Det kan se ut som om bokbussvirksomheten er følsom overfor endringer og innskrenkninger i statlige støtteordninger. Men nedgangen i antall bokbusser har også andre årsaker. Driftstilskuddet ble i de siste årene bokbussvirksomheten fikk driftsstøtte, bare gitt til SND-kommuner (de kommunene som var underlagt særordninger forfattet av Statens nærings- og distriktsutviklingsfond). I de senere årene har Kultur- og kirke departementet åpnet for at støtte til kjøp av ny bokbuss kan gis over kulturbyggordningen. Det er opp til fylkeskommunene om de vil prioritere bokbusstilskudd innenfor denne potten.

Bokbussene i Norge er enten fylkeskommunale, interkommunale eller kommunale. De siste årene har flere fylkeskommunale bokbusser blitt lagt ned. Det er forskjellige drifts- og finansieringsmodeller. Buskerud har for eksempel fylkeskommunal drift med egenandeler fra kommunene. Akershus sine to bokbusser er rent fylkeskommunale.

Under punktet *Mobile bibliotek tjenester i et nytt biblioteklandskap*, står det om brukernes ønsker. Her pekes det på sentrale bibliotekpolitiske standpunkter. Brukerne av bibliotek tjenester ønsker seg store og gode bibliotek, og at bibliotekene har gode åpningstider som er tilpasset den enkeltes behov. Mange steder er ikke bokbusstilbudet lenger godt nok, og antall bokbusstopp går ned. Bokbussene har ingen framtid som mindreverdige erstatninger for filialer. De må enten være fullverdige bibliotekavdelinger i mindre lokalsamfunn, eller ha et godt bibliotektilbud til bestemte målgrupper. Bokbuss er et virkemiddel for å nå bibliotekpolitiske mål. Skal bokbussene ha en plass i dagens biblioteklandskap der fysiske og digitale tjenester utfyller hverandre, må bokbussene være moderne og tilby et bibliotektilbud tilpasset brukernes behov.

Bokbuss kan være et godt virkemiddel for at alle skal få et bibliotektilbud der de bor. Men bokbuss må framstå som noe mer enn et virkemiddel for å få fram den fysiske boka til der

folk bor. Bokbussene må være moderne og effektive bibliotek med internett, kulturtilbud og ulike medier. Bokbussene kan samarbeide om tjenester, for eksempel med de offentlige servicekontorene, formidling med museene, læresentre osv. Mulighetene er mange for å bruke bokbussene til å nå ut til innbyggerne med fornyet innhold. Bokbuss er viktig for å spre leseglede og lesestimulering blant barn og unge. Flere steder i Norge har bokbuss blitt brukt for å få fram tiltak knyttet til Den kulturelle skolesekken.

Mobile bibliotek tjenester i et nytt biblioteklandskap, omhandler også samiske bokbusser. Samiske bokbusser er viktige for samisk kultur og kulturformidling. ”På de samiske bokbussene lånes det ut litteratur og andre typer medier som omhandler samisk kultur, samt litteratur på samisk ved siden av litteratur på norsk” (ABM-utvikling 2006b s. 71-72). Disse bokbussene er viktige for at alle skal få et bibliotektilbud i områder med spredt samisk bosetting.

Bokbuss og kostnader er spesielt nevnt i punktet, *Organisasjons- og finansieringsmodeller*. Sammenliknet med driften av tradisjonelle filialer, kan driften av bokbuss være kostnadseffektiv. Dette gjelder særlig når driften baseres på samarbeid mellom flere kommuner, framholdes det.

Mobil bibliotekvirksomhet bør utgjøre en integrert del av et helhetlig tilbud i det enkelte bibliotek eller den enkelte region. Det regionale biblioteknivået kan spille en rolle. Nordland fylkeskommune ser ut til å ha en god modell der ansvaret for bokbussdriften er plassert på kommunalt nivå, mens fylkeskommunen bidrar med driftstilskudd. Dette ser ut til å sikre utvikling og stabilitet.

Bokbuss og andre land er også omtalt. I Storbritannia er situasjonen annerledes enn i Norge. Der var det 656 bokbusser i 2004. Ser man på disse tallene i forhold til innbyggertall og areal, ser man at Norge har en mye lavere dekningsgrad av mobile bibliotek tjenester enn Storbritannia og Finland. Dette kommer klart fram i tabellen:

Land	Innbygger pr. bokbuss	Bokbusser pr. 1000 km ²
Storbritannia	92 000	2,7
Finland	26 000	0,7
Norge	135 000	0,1

Dekningsgrad av mobile bibliotekstjenester i Storbritannia, Finland og Norge i 2004 (ABM-utvikling 2006b s. 70)

Bokbussdrift i Finland, Danmark og Sverige er beskrevet i kapittel 10, *Bibliotekstrategier i andre land* (Del I, Biblioteklandskapet). I de andre nordiske landene satses der mer på bokbussdrift enn i Norge. Finland trekkes ofte fram som et forbilde når det gjelder bibliotek og utdanning. Finnene scorer høyt på OECD sine PISA - undersøkelser. Også når det gjelder bokbuss, er Finland et foregangsland med sine ca. 200 bokbusser. En grunn til at det finnes så mange bokbusser i Finland, kan være at kommunene får statlige bevilgninger til bibliotek. Her inngår også anskaffelse av bokbuss. Disse bevilgningene er lovfestet i loven om finansiering av undervisnings - og kulturvirksomhet.

Danmark satser også mer på bokbuss enn det Norge gjør. I 2005 var det 44 bokbusser i Danmark mot 33 bokbusser i Norge.

Sverige hadde 98 bokbusser i 2005, noe som er langt flere enn det Norge hadde på samme tidspunkt. Statlige midler til folkebibliotekområdet forvaltes i Sverige av Kulturrådet.

Følgende tabell viser fordelingen mellom de nordiske landene:

Antall innbyggere og bokbusser i de nordiske landene i 2005

Land	Norge	Danmark	Finland	Sverige
Antall innbyggere	4, 6 millioner	5,4 millioner	5, 2 millioner	9 millioner
Antall bokbusser	33	44	187	98

(ABM-utvikling 2006b s. 145).

Biblioteket som møteplass har fått et eget kapittel i *Bibliotekreform 2014*, kapittel 11 (del II, Biblioteket som aktiv samfunnsinstitusjon). I den sammenhengen er bokbuss nevnt under punktet om folkebibliotekene som møteplass. Der står det følgende:

Folkebibliotekene skal være en demokratisk og ikke-kommersiell møteplass i lokalsamfunnet, et lavterskeltilbud som er åpent for alle. Det er en målsetting at bibliotekene skal framstå som attraktive møteplasser i lokalsamfunnet. Bibliotekenes innhold og tjenester skal være tilgjengelig lokalt gjennom hovedbibliotek, filialer, bokbusser og eventuelle nye distribusjonsformer som forener det fysiske og det digitale (ABM-utvikling 2006b s. 164).

Kapittel 15 - *Norgesbiblioteket - organisatorisk reform* (del III, Bibliotekreform), handler om en organisatorisk reform av Norgesbiblioteket, og her nevnes tilgjengelighet under punktet om *Folkebibliotekene i reformen*. Det er viktig at bibliotek tjenestene gjøres best mulig tilgjengelig for befolkningen. Kjernetilbudet vil være gode hovedbibliotek med gode og mange tjenester. Det er også behov for filialer, bokbusser og andre distribusjonssteder, som for eksempel skolebibliotek eller bibliotek i kafé eller butikk, gjerne i kombinasjon med utlånsautomater, dersom tilgjengeligheten til biblioteket skal være god.

Fylkesbibliotekene og reformen omtales i et eget punkt. Her står det at fylkesbibliotekene må gjennomgå en omstillingsprosess for å ivareta rollen som utviklingsaktør i regionene. Det regionale nivået bør ha oppgaver som koordinerings- og utviklingsoppgaver. Driftsoppgaver bør overføres til det lokale nivået, dvs. til kommunene. Da kommer driftsoppgavene nærmest mulig brukeren. For å få til dette, kreves det omstilling i fylkesbibliotekene og samarbeid med de bibliotekene som skal overta driftsoppgavene. Å gjennomføre bibliotekreformen blir en viktig oppgave for den regionale forvaltningen i de neste årene. Det er viktig med samarbeid og dialog med kommunene og folkebibliotekene. Det regionale nivået vil ha en sentral rolle når det gjelder konsolideringsprosesser og kompetanseutvikling.

Kapittel 17, *Virkemidler* (del III, Bibliotekreform), beskriver og vurderer viktige virkemidler for å få til en gjennomføring av en ny nasjonal bibliotekpolitikk. I mandatet til utredningen står det at man skal legge vekt på å gjennomgå og gjøre en vurdering av forskjellige politisk-administrative virkemidler i biblioteksektoren, som for eksempel organisatoriske, informative, økonomiske og legale virkemidler. Man bør i tillegg se på hva slags rolle forskjellige virkemidler kan spille i et strategisk utviklingsperspektiv.

Juridiske virkemidler nevnes som et eget punkt, og *Bibliotekloven* nevnes i denne sammenhengen. Der står det at:

Gjennom dagens lov plasseres ansvar for ulike bibliotekoppgaver innen folkebibliotekområdet på henholdsvis lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Ansvar for å yte bibliotektenester til innbyggerne er plassert på det kommunale nivået. For det regionale nivået presiseres det et unntak fra dette - nemlig at fylkeskommunen kan drive direkte utlån til innbyggerne fra bokbuss. Ut over dette er de fylkeskommunale oppgavene knyttet til veiledning, rådgivning osv. overfor det kommunale nivået, og til særskilte oppgaver knyttet til det nasjonale nivået (ABM-utvikling 2006b s. 237).

Under punktet *økonomiske virkemidler* står det at det har blitt påpekt at rapportering av bibliotekvirksomhet ikke inngår eksplisitt i departementets budsjetttrundskriv, mens det gjør museumsvirksomheten. Dette bidrar til at bibliotekvirksomheten blir usynliggjort innad i egen institusjon. Det kan se ut som bibliotekene blir tatt for gitt, men er ikke-eksisterende når midler skal knyttes opp mot krav fra departementet.

5.2.1 Oppsummering av høringsuttalelser (ABM-skrift 42)

I januar 2007 ble *Bibliotekreform 2014* sendt på en bred høring med høringsfrist 01.05.07. Høringsuttalelsene ble sendt til Kultur- og kirke departementet, og ABM-utvikling fikk i oppgave å lage en oppsummering av høringsuttalelsene.

Kapittel 3, *Generelle uttalelser og merknader*, handler om generelle uttalelser og merknader blant annet fra fylkeskommunene. Her er bokbuss nevnt: ”Fylkeskommunene påpeker at forslaget om å fjerne driftsoppgaver fra fylkesbibliotekene krever en grundig drøfting. Resultatet kan blant annet bli nedlagt bokbussdrift” (ABM-utvikling 2007a s.14). Alle fylkeskommunene mener dette.

Kapittel 5, *Utvalgte grupper hva vektlegger de?*, tar for seg uttalelser fra utvalgte grupper som fylkeskommuner, kommuner og universitet og høyskoler. Fra noen fylkeskommuner har det blant annet kommet en uttalelse om at bokbuss må kunne forankres regionalt dersom fylkeskommunen ønsker det. Buskerud påpeker at dersom driftsoppgavene fjernes fra fylkesbiblioteket, kan konsekvensen bli at bokbussdriften blir nedlagt i Buskerud.

Bakerst i høringsuttalelsene er det et vedlegg som inneholder kommentarer fra de 28 foreslåtte tiltakene i *Bibliotekreform 2014*. Her presenteres synspunktene mer detaljert enn det gjøres i kapittel 4, *Oppsummering av kommentarer fra målområdene 1-3*. Vedlegget er også delt inn i 3 ulike målområder. Det inneholder blant annet synspunkter fra kommuner og fylkeskommuner. Målområde 2 handler om struktur og organisering, og her står det at mange

er opptatt av hva slags rolle fylkesbibliotekene skal ha i framtida. Flere kommuner ser for seg fylkesbiblioteket som utviklingsaktør og konsulentorganisasjon. Målområde 2 har videre et punkt om etablering av investeringsprogram for biblioteklokaler (punkt 17) der det står følgende:

Det understrekes i utredningen at framtidens bibliotek må tilpasses nye brukerbehov, nye bibliotekfunksjoner og ny teknologi. Det foreslås derfor etablert et statlig investeringsprogram som er åpent for nye bibliotekbygg, fornyelse av biblioteklokaler og mobil bibliotekjeneste (ABM-utvikling 2007a s. 70).

Til slutt under punkt 17 om etablering av investeringsprogram for biblioteklokaler, står det at det er noen kommuner som er for å styrke og utvikle mobile bibliotekjenester. De mener at mobil bibliotekjeneste er særlig viktig i områder med spredt bosetting. Mobile bibliotekjenester vil samtidig være godt egnet til et samarbeidsprosjekt der det er en konsolidert bibliotekstruktur. På Vestlandet blir bokbåten sett på som en viktig kulturformidler. Fagforbundet mener at nedlagte bibliotek bør erstattes med mobile bibliotekjenester.

5.2.2 Bibliotekene og det flerkulturelle Norge (ABM-skrift 22)

I forbindelse med *Bibliotekreform 2014* var det behov for en kartlegging av bibliotekenes roller og oppgaver i et flerkulturelt samfunn. Rapporten peker på at bibliotekene skal være åpne kulturelle arenaer for alle, og at det flerkulturelle berører alle typer bibliotek.

Bokbuss er nevnt i kapittel 5, *Bibliotekenes roller i stadig mer flerkulturelle samfunn*. Der kan man lese at ”de mobile bibliotekene (bokbusser og bokbåt) spiller en viktig rolle i mange deler av landet for de som av forskjellige grunner ikke kan oppsøke lokalbiblioteket” (Vaagan 2005 s. 63). Fylkesbiblioteksjefen i Hordaland, Ruth Ørnholt er opptatt av bokbussens rolle i samfunnet. Hun mener at bokbuss er en rimelig investering, og at det å legge ned gamle, dårlige filialer i Norge har vært riktig. Men når mange av bokbussene har blitt borte samtidig, har man mistet noe viktig. Det er billigere å etablere bokbusser enn tradisjonelle filialer, og de er ofte moderne bibliotek. Det er en klar sammenheng mellom leseferdighet og tilgang til lesestoff. Bokbussen er viktig fordi den er der folk er.

De sentrale bibliotekpolitiske standpunktene om bokbuss i Bibliotekreform 2014 fra ABM-utvikling kan sammenfattes slik:

Bibliotekreform 2014 fra ABM-utvikling tar med seg fra *Kulturmeldingen* at bokbussdrift er kommunenes ansvar, og peker på at ansvaret for mobil bibliotekjeneste bør forankres på lokalt nivå, nærmest mulig brukeren. Det regionale nivået bør ha ansvar som pådriver for utviklingen av mobile bibliotekjenester, og kunne yte tilskudd til drift og utvikling av bokbuss i samarbeid med det lokale nivået. Det regionale nivået bør ha rollen som regional utviklingsaktør, det vil si at fylkeskommunen går fra å ha driftsoppgaver til å ha utviklingsoppgaver og koordineringsoppgaver. Kommunene overtar driftsoppgavene. Dette er nevnt flere steder i *Bibliotekreform 2014*, og er et av de viktigste bibliotekpolitiske standpunktene i denne reformen. Fylkesbibliotekene er bekymret for at driftsoppgavene overføres fra fylkeskommunene til kommunene. De mener at det kan føre til nedlagt bokbussdrift. Denne prosessen ved å gå fra drift til utvikling krever en grundig drøfting. Mange kommuner og fylkeskommuner er opptatt av fylkesbibliotekenes framtidige rolle.

Et annet viktig bibliotekpolitisk standpunkt her, er at bokbuss er et virkemiddel for å nå bibliotekpolitiske mål. Bokbussene må være moderne og tilby et bibliotektilbud tilpasset brukernes behov, dersom de skal ha en plass i dagens biblioteklandskap der fysiske og digitale tjenester utfyller hverandre. Bokbuss kan være et godt virkemiddel for at alle skal få et bibliotektilbud der de bor, og spiller en viktig rolle for dem som ikke kan oppsøke det lokale biblioteket. Bibliotek er en viktig møteplass i lokalsamfunnet, og i den forbindelse er bokbuss et av de stedene som gjør det mulig at bibliotekenes innhold og tjenester er tilgjengelige lokalt. Bokbuss er en rimelig investering sammenliknet med filialer, men bokbussene har ingen framtid som mindreverdige erstatninger for filialer. Enten må de være fullverdige bibliotekavdelinger i mindre lokalsamfunn, eller ha et godt bibliotektilbud til bestemte målgrupper. Bokbussene er viktige for barns leseferdighet.

Det har vært nedgang i antall bokbuss i Norge de siste årene. Tilskuddsbortfallet er en grunn til det. I de senere årene har Kultur- og kirkedepartementet åpnet for at kjøp av ny bokbuss kan gis over kulturbyggordningen. Det er opp til den enkelte fylkeskommune om de vil prioritere tilskudd til bokbuss innenfor denne potten.

Rapportering av bibliotekvirksomhet inngår ikke eksplisitt i departementets budsjetttrundskriv, slik museumsvirksomheten gjør. Bibliotekvirksomheten blir usynliggjort innad i egen institusjon. Bibliotekene blir tatt for gitt, men de er ikke-eksisterende når midler (penger) skal knyttes opp mot krav fra departementet.

5.2.3 Høringsuttalelse fra NBF om bibliotekutredningen – “Bibliotekreform 2014”

Dette er en omfattende høringsuttalelse på 14 sider. Norsk bibliotekforening mener at bibliotekreformen er nødvendig. *Bibliotekreform 2014* gir en spesiell mulighet for styrking av biblioteksektoren.

Under strategi 2.2, *Videreutvikle det fysiske biblioteket* kan man lese at ” Bibliotekets lokaler og biblioteket som møteplass må videreutvikles. Vi vil også peke på at for store befolkningsgrupper er mobile bibliotek tjenester, først og fremst bokbusser, deres regelmessige møte med det fysiske biblioteket” (Norsk Bibliotekforening 2007 s. 9).

Under tiltak til strategi 2.2 står det at det må være rom for stimulering til økt mobil bibliotek tjeneste. Dette gjelder fornying og etablering av nye mobile bibliotek tjenester både i gravgrendte strøk og i sentrale områder.

5.3 Stortingsmelding nr. 23 (2008 – 2009), Bibliotekmeldingen

I april 2009 kom *Stortingsmelding nr. 23 (2008 - 2009) - Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*. Den danner grunnlaget for en helhetlig bibliotekpolitikk. Folk i bibliotekmiljøet i Norge hadde ventet lenge på *Bibliotekmeldingen*, og det var store forventninger knyttet til denne Stortingsmeldingen.

Bibliotekmeldingen er delt inn i 3 deler:

Del I: Innleiing og samandrag

Del II: Utviklingstrekk, rammevilkår og internasjonale perspektiv, som blant annet omhandler det nasjonale biblioteknettverket og hvilke oppgaver de ulike bibliotektypene har. Denne delen sier også noe om bibliotek i et internasjonalt perspektiv.

Del III: Drøftingar, vurderingar og tiltak, som blant annet omhandler organisering og drift av bibliotektenester lokalt og regionalt, biblioteket som møteplass, lærings - og kulturarena og spesielle bibliotektenester, som tilrettelagt litteratur. Denne delen sier også noe om bibliotek i en digital tid og bibliotektenester til samer.

Stortingsmeldingen tar for seg hva som er formålet med kulturpolitikken. I innledningen står det følgende:

eit overordna mål i kulturpolitikken er å sikre at alle får tilgjenge til kunst og kulturopplevingar og høve til å uttrykkje seg gjennom kunst og kultur, uavhengig av geografi, økonomiske og sosiale skiljeliner (s. 11).

Bibliotek er med på å styrke demokratiet og ytringsfriheten ved å sikre kunnskap og informasjon for alle, ved å formidle og forvalte norsk skriftkultur og litteratur, ved å formidle kunnskap om kultur, ved å skape leselyst, gi tilgang til ny teknologi og være en møteplass for ulike grupper.

Samfunnsoppdraget til bibliotekene er med andre ord at kunnskap og utdanning skal være tilgjengelig for alle mennesker uansett hvor i landet de bor, og uavhengig av om de har god eller dårlig økonomi. Hovedformålet med *Bibliotekmeldingen* er å utvikle bibliotek som er robuste og omstillingsdyktige, og som kan tilby alle innbyggerne bedre bibliotektenester. Demokrati og ytringsfrihet er grunnlaget for at dette er mulig.

Bokbuss er nevnt i kapittel 4, *Det nasjonale biblioteknettverket - oppgaver og ansvarsfordeling* (del II, utviklingstrekk, rammevilkår og internasjonale perspektiv). Under punktet om fylkeskommunalt ansvar og løyvingar er fylkesbibliotekets roller og oppgaver beskrevet. Det står at ” Fylkesbiblioteket kan drive direkte utlån frå bokbuss/bokbåt, anten åleine eller i samarbeid med andre fylkes- og folkebibliotek (s. 51).

På side 52 er det et eget punkt om mobile bibliotektenester der det blant annet står at Kultur- og kirke departementet har åpnet for å gi investeringsstøtte til kjøp av bokbusser over kulturbyggordningen, men at det er opp til den enkelte fylkeskommune om de ønsker å prioritere bokbuss.

I kapittel 9, *Organisering og drift av bibliotektenester lokalt og regionalt* (del III, drøftingar, vurderingar og tiltak), pekes det på at fylkesbibliotekene bør utvikles vidare som regionale kompetanse- og utviklingsaktører. På side 102 står det følgende:

Den teknologiske utviklinga dei siste åra har skapt nye samarbeidsformer i biblioteksektoren, mellom anna med omsyn til IKT-basert søk etter bibliotekmateriale og organisering av utlån. Som tidlegare omtala, har dette ført til at fylkesbibliotekets oppgåver over tid har endra karakter. Frå å vere sentrale i fjernlånsamarbeidet i fylka, arbeider fylkesbiblioteka i dag i større grad med kompetanseutvikling, samordning og utviklingstiltak. Det er ein tendens til at driftsoppgåvene som til dømes medieforsyning og mobil bibliotekteneste blir overførte til folkebiblioteka (s. 102).

Vidare peker Departementet på at det er viktig å utvikle fylkeskommunens oppgaver som regional utviklingsaktør på bibliotekområdet. De vil avvike fylkesbiblioteket i sin nåværende form.

I kapittel 11, *Biblioteket som møtestad, lærings-, og kulturarena* (del III, Drøftingar, vurderingar og tiltak), er det et punkt om finansiering av nye biblioteklokaler der det står at fylkeskommunene kan bestemme selv om de vil bruke de overførte summene fra statlige spill til kulturbygg, til investeringer av biblioteklokaler og mobil bibliotekteneste.

Kapittel 12, *bibliotektenester til samer, nasjonale minoriteter og andre minoritetspråklige* (del III, Drøftingar, vurderingar og tiltak), handler om bibliotektenester til disse gruppene. Det er 6 samiske bokbussar, og disse mottar driftstilskudd fra Sametinget. Disse bokbussene er i dag de eneste som får driftstilskudd, og de er viktige for å gjøre bibliotektenester tilgjengelig for alle.

5.3.1 Innst. S. nr. 320 (2008-2009) til Bibliotekmeldingen

Dette er innstilling til Stortinget fra familie - og kulturkomiteen om *Bibliotekmeldingen*. Bokbuss er nevnt en gang i dette dokumentet, og det i forbindelse med biblioteket som møtested, lærings- og kulturarena. Departementet viser til at forvaltningen av spillemidlene til kulturbygg endres fra 2010. Da vil fylkeskommunene ha ansvar for spillemidlene til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur. Fylkeskommunene kan velge om de vil bruke disse midlene til investeringer av bibliotekbygg og bokbuss. Det vil komme nye retningslinjer for bruken av midlene.

De sentrale bibliotekpolitiske standpunktene om bokbuss i Bibliotekmeldingen kan sammenfattes slik:

Sammenliknet med *Bibliotekreform 2014*, handler denne Stortingsmeldingen lite om bokbuss og mobile bibliotek tjenester. Det er to ting som gjentas flere ganger i *Bibliotekmeldingen*, og som gjentas fra *Bibliotekreform 2014*. Det ene er at det er åpnet for å gi investeringsstøtte til kjøp av bokbuss over kulturbyggordningen. Fra 2010 har fylkeskommunene ansvar for spillemidlene til regionale møteplasser og forhandlingsarenaer for kultur, og det er opp til den enkelte fylkeskommune om de ønsker å bruke disse pengene til mobil bibliotek tjeneste. Det andre er at fylkesbibliotekene bør utvikles videre som regionale kompetanse- og utviklingsaktører. Det er en tendens til at driftsoppgaver som mobile bibliotek tjenester overføres til folkebibliotekene. Stortingsmeldingen går lenger enn *Bibliotekreform 2014* ved at Departementet vil avvikle fylkesbiblioteket i sin nåværende form. Stortingsmeldingen sier ingenting om bokbuss som virkemiddel for å nå bibliotekpolitiske mål, eller at bokbussen har mange muligheter til å nå ut til innbyggerne med fornyet innhold. Stortingsmeldingen sier heller ingenting om at mobil bibliotek tjeneste kan være en integrert del av et helhetlig bibliotektilbud.

5.3.2 Innspill og synspunkter til St.meld. nr. 23 (2008 – 2009)

Norsk Bibliotekforening leverte et notat til Familie - og kulturkomiteen i forbindelse med høringsmøtet 12. mai 2009. Notatet er på 4 sider. I notatet kan man lese følgende om mobil bibliotek tjeneste:

Mobil bibliotek tjeneste er en god måte å få bibliotek tjenester ut til grisgrendte strøk. En moderne bokbuss kan bidra som transportordning i Norgesbiblioteket, utvikle infrastrukturen og få brakt mye litteratur, film og musikk ut til folk. Med en slik tjeneste følger kompetent personale, digitale tjenester og en arena for kultur- og kunnskapsformidling (Norsk Bibliotekforening 2009 s. 2).

Dette var en gjennomgang av de nasjonale dokumentene og noen av dokumentene fra Norsk Bibliotekforening. Det siste dokumentet fra Norsk Bibliotekforening presenteres sammen med dokumentene som omhandler Buskerud. Nå går jeg over til de fylkeskommunale dokumentene som handler om Buskerud. I de senere årene er bokbussvirksomheten i Buskerud gjennomgått to ganger, i 2000 og 2008. Våren 2010 er bokbussen igjen oppe til vurdering om videre drift av bokbuss utover 2010.

5.4 Bokbussen - en skattekiste for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud

Gjennomgangen av bokbussvirksomheten i 2000 resulterte i en utredning fra Buskerud fylkesbibliotek, *Bokbussen - en skattekiste for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud*. Denne utredningen kom i mars 2001. Da var det en stund siden det hadde blitt laget nye planer for bokbussvirksomheten i Buskerud. Den forrige planen var fra 1990/91, og ble laget fordi det skulle kjøpes ny bokbuss i nedre Buskerud. Situasjonen i 2001 var at det skulle kjøpes inn ny bokbuss til øvre del av Buskerud, og fra 2001 fjernet som kjent Stortinget det øremerkede statstilskuddet til bokbussdrift til SND-kommuner og investeringstilskuddet til kjøp av nye bokbusser. Buskerud var en av de siste fylkeskommunene som fikk tilsagn om tilskudd til kjøp av ny bokbuss.

Befolkningstallet i kommunene i Buskerud endret seg hele tiden. De fleste kommunene i Buskerud opplevde et sterkt press på økonomien, og de hadde begrenset handlefrihet til å gi befolkningen et godt tilbud av offentlige goder. Bokbussene i Buskerud ville tilpasse seg disse endringene etter hvert som de dukket opp, og det var nødvendig med en ny utredning. Derfor ble det i Hovedutvalgsak 23/00 i Buskerud fylkeskommune vedtatt å be om en utredning om bokbussvirksomheten i Buskerud.

Følgende mandat ble gitt:

- gi en kort historikk over bokbussvirksomheten
 - gi en oversikt over omfanget av bokbussvirksomheten
 - belyse brukertilfredsstillelse gjennom tilgjengelig materiale
 - vurdere framtidig behov for bokbussvirksomhet
 - vurdere ulike driftsformer
 - vurdere et mest mulig effektivt ruteopplegg i samarbeid med samferdselsetaten i Buskerud
 - vurdere ny prisstruktur for bokbussvirksomheten
 - vurdere hvordan bokbussene kan endre og utvikle sitt tjenestetilbud ut over vanlig utlånsvirksomhet
- (Bokbussen - en skattekiste for store og små 2001 s. 3).

Det ble satt ned en arbeidsgruppe på 6 personer. Jeg var sekretær. De øvrige medlemmene av arbeidsgruppen var fylkesbiblioteksjefen, som ble valgt til leder, en person var oppnevnt av fylkeskulturavdelingen, en person representerte NBF, avdeling Buskerud, en person var oppnevnt av bibliotekledermøtet i Buskerud og en person var oppnevnt av fylkeskretsen av KS. Arbeidet resulterte i følgende hovedkonklusjoner:

- Buskerud fylkeskommune bør fortsatt drive bokbuss i alle kommunene i fylket
 - Ruteopplegget gjennomgås med tanke på en forholdsvis lik fordeling av stoppesteder og stoppetid i den enkelte kommune
 - Bokbussvirksomheten bør i større grad rette seg mot barn og unge i grunnskolen
 - Ordningen med besøk til grunnskoler bør bli permanent og utvides til å omfatte flere skoler
 - Brukerundersøkelsene i grunnskolen følges opp med direkte samtaler med de aktuelle skoler
 - Det legges mer vekt på å gi brukerne på bokbussene en kulturell opplevelse knyttet til besøk av en forfatter, en musiker, en skuespiller eller en eventyrforteller
 - Kommunene som får besøk av bokbussen bidrar til driften med inntil 15 % av brutto driftsutgifter
- Ny bokbuss bestilles for å erstatte bussen i øvre Buskerud (Bokbussen - en skattekasse for store og små 2001 s. 2)

En av konklusjonene som kommer fram i denne utredningen, er at Buskerud fylkeskommune ønsker å eie bokbussene. Dette blir rimeligst over tid, men det kan bli aktuelt å vurdere kjøp av tjenester fra lokale busselskaper for drift av bokbussen i nedre Buskerud.

Under punkt 9 - *tjenestetilbudet*, står det at bokbussen med fordel kan utvide tilbudet og bli en ”kulturbuss” som har med seg kulturtilbud til barn og unge, eller formidle regional kulturhistorie. Bokbussen kan samarbeide med Folkeakademiet, bibliotekene, Rikskonsertene og kulturkontorene i kommunene om å formidle konserter, forfatterturneer og utstillinger ved å ha med aktuell musikk og litteratur. I tillegg kan bokbussen brukes til å formidle offentlig informasjon.

Videre er bokbussen et utvidet bibliotektilbud til kommunens innbyggere og et godt supplement til faste avdelinger, og en støtte til lesestimulering, leseopplevelse, emnesøking og støtte til undervisningen ved å betjene barnehager og elever og lærere i grunnskolen.

Under punkt 10 - *betalingsordninger og prisstruktur*, står det at bokbussvirksomheten i kommunene må ses på som et utvidet bibliotektilbud til kommunenes innbyggere og skoler. Derfor kan kommunene i Buskerud bidra til driften av bokbuss med inntil 15 % av brutto driftsutgifter. Noe av grunnlaget for dette bidraget ligger i økningen av rammetilskuddet til kommunene som en følge av at det øremerkede statstilskuddet til bokbuss og bygging og innredning av biblioteklokaler ble borte i 2001.

Det siste punktet, punkt 11, handler om bokbussens framtid i Buskerud. Her nevnes både argumenter for å beholde bokbussen i Buskerud og argumenter for å legge ned eller redusere bokbusstilbudet i Buskerud.

Det finnes flere argumenter for fortsatt bokbussdrift i Buskerud, blant annet er bokbussen fleksibel. Stoppene kan flyttes etter brukernes behov og ønsker. Bokbussen er et alternativ til små og dårlige utstyrte filialer. Det kjøpes hele tiden inn nye bøker, lydbøker, tegneserier og musikk til bokbussene. Samlingen sirkulerer, og derfor vil det alltid være noe nytt ved hvert besøk. Bokbuss er et godt supplement til dårlig utbygde skolebibliotek, og bokbussen er et tilbud til barn og foreldre der de bor.

Samtidig finnes det argumenter for å legge ned eller redusere bokbusstilbudet i Buskerud, blant annet at bokbussen har utspilt sin rolle. De fleste har bil/gode bussforbindelser og kan komme seg til hovedbiblioteket i kommunen. Folk vil heller ha store, sentrale bibliotek med omfattende samlinger enn små bibliotek, som for eksempel bokbuss, og bokbussen står for kort tid.

Utredningen *Bokbussen - en skattekiste for store og små* (2001) konkluderer med at det er ønskelig at bokbusstilbudet i Buskerud opprettholdes. For å ta vare på nåværende brukere og finne nye brukergrupper for bokbussen, er det nødvendig med endringer i innhold og tilbud.

De sentrale bibliotekpolitiske standpunktene om bokbuss i utredningen

Bokbussen - en skattekiste for store og små kan sammenfattes slik:

I 2001 var Buskerud fylkeskommune positiv til at fylkesbiblioteket skulle drive bokbuss i Buskerud. Det var ønskelig at tilbudet ble opprettholdt for å ta vare på brukere og finne nye brukergrupper for bokbussen. Det var nødvendig med endringer i innhold og tilbud, blant annet burde ruteopplegget gjennomgås, og bokbussvirksomheten burde i større grad rette seg mot barn og unge i grunnskolen. Flere skoler burde få besøk av bokbussen. Det burde legges mer vekt på forfatterbesøk og lignende. Kommunene som fikk besøk av bokbussen bidro med inntil 15 % av brutto driftsutgifter. Ny bokbuss ble bestilt for å erstatte den gamle bokbussen i øvre Buskerud.

5.4.1 Spørreundersøkelsen i 2000

I forbindelse med utredningen *Bokbussen - en skattekasse for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud*, foretok Buskerud fylkesbibliotek høsten 2000 en spørreundersøkelse blant elever og lærere ved 13 skoler som fikk besøk av bokbussen i Buskerud. Spørreskjemaet ble sendt ut til elever og lærere ved disse skolene. Som undersøkelsen i 1997 (OPINION 1997), var formålet å kartlegge hvordan brukerne bruker bokbussen og brukernes syn på tilbudet. Det var til sammen 1120 elever og 126 lærere som deltok i undersøkelsen. Ca. 400 av elevene fylte ut spørreskjemaet, det vil si ca. 35,7 % av elevene svarte på undersøkelsen, og de fleste av disse gikk i 5. - 7. klasse. Når det gjelder lærerne, har man ingen tall på eksakt svarprosent, men det var få lærere sammenliknet med elever som svarte på undersøkelsen. De fleste lærerne har bare svart på avkryssingsspørsmålene, og svarene var ikke så utfyllende som man hadde ønsket. Så godt som alle lærerne er fornøyde med tilbudet til de forskjellige alderstrinnene. De mener at bokbussbesøk er en viktig motivasjon til at elevene skal bli glade i bøker og lesing. Dersom besøk på bokbussen skal stimulere til lesing, er det viktig at elevene ser på besøket som noe positivt. Man kan for eksempel ha små utstillinger på bokbussen, arrangere tegnekonkurranser, ha bokprat på bokbussen, vise dukketeater eller la elevene møte en forfatter. På grunn av denne undersøkelsen ble bokprat prøvd ut i et bokpratprosjekt på bokbussen i 2004 - 2005, "Bokprat i buss". Prosjektet ble gjennomført på en del grunnskoler i Buskerud. Tilbudet ble gitt til elever i 4. - 7. klasse. Målet for prosjektet var å stimulere til økt lesing og skape større interesse for bøker. I tillegg var det viktig å markedsføre den mobile bibliotekvirksomheten. På grunn av prosjektet ble det opprettet bokbusstopp ved noen av skolene. Etter at bokpraten var ferdig, var interessen for bøkene stor, mange ville låne eller se på bøkene (Lauritzen 2006).

Bokprat på bokbussen i Buskerud (Foto: Wilhelm Schøne)

5.5 Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007 - 2010/ Handlingsprogram 2008 - 2011

I *Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007 - 2010* står det følgende:

”Fylkesbiblioteket har et potensial som regional utviklingsaktør ved å legge til rette for bedre planlegging og styrking av folkebibliotekene, ved målretta partnerskap, ved å være en aktør i kunnskapsformidling og ved å fornye bokbusstjenesten”. Under mål for 2007 - 2010 er et av punktene å ”utarbeide ny strategi for bokbussen, herunder vurdere flerbruk” (Buskerud fylkeskommune 2007).

I *Handlingsprogram 2008 - 2011* har Buskerud fylkesbibliotek og bokbussene et eget punkt der det står at

Fylkesbiblioteket skal virke som en regional utviklingsaktør, for befolkningen generelt og bibliotekene spesielt. Det skal aktivt legges til rette for bedre planlegging og styring av folkebibliotekene, for samordning innad og samarbeid utad (Buskerud fylkeskommune 2008a s. 61).

Under mål for 2008 - 2011 er punkt 8: å ”fornye den mobile bibliotektjenesten (bokbuss)” (Buskerud fylkeskommune 2008a s. 62).

***De sentrale bibliotekpolitiske standpunktene om bokbuss i
Handlingsprogrammene kan sammenfattes slik:***

Fylkesbiblioteket skal være en regional utviklingsaktør i Buskerud, og den mobile bibliotekvirksomheten fornyes.

5.5.1 Bokbuss i Norge. Er Buskerudbussen døende?

Dette var tittelen på en artikkel i *Bibliotekforum* i 2008. Fylkesbiblioteksjefen i Buskerud, Trond Minken, ble intervjuet av Ingrid S. Stephensen, redaktør i *Bibliotekforum*. Minken understreker at ”utlånet synker, mens utgiftene stiger. Politikerne er ikke interessert i bokbussdriften i fylket. Dessuten er bokbussen dårlig samordnet med lokal drift og planlegging” (Stephensen 2008 s. 10). Minken uttrykker også at ”det er ikke gitt at fylket skal drive bokbuss, og det er heller ikke gitt at det skal være bokbuss i Buskerud” og ”Om det går i retning bokbuss, fylkeskommunal, kommunal eller interkommunal, vil den være annerledes og bedre enn i dag” (Stephensen 2008 s. 10). Minken mener at man trenger nye, friske tanker når det gjelder bokbussens rolle. ”Vi trenger en radikal kritisk gjennomgang av bokbussdriften” mener Minken. Han påstod at debatten om bokbussen i Norge er svak og preget av anekdoter, personlige opplevelser og syensing mer enn av argumenter underbygd av systematisk innsamlet fakta og kritisk utviklet kunnskap. Det er viktig å spørre seg selv om hvilke funksjoner bokbussen skal ha.

5.6 Saksframlegg/Høring om drift av bokbussen i Buskerud

I 2001 var Buskerud fylkeskommune positiv til at fylkesbiblioteket skulle drive bokbuss i Buskerud. Bokbussvirksomheten i Buskerud ble gjennomgått på nytt i 2008. Da var situasjonen en annen. Den ene av de to bokbussene var gammel og måtte skiftes ut for eventuell videre drift. I tillegg hadde de to bibliotekarene som jobbet på Gol- kontoret sluttet. Bakgrunnen for at bokbussdriften skulle vurderes på nytt, var at fornying av bokbussvirksomheten er et av målene for Buskerud fylkesbibliotek i fylkeskommunens handlingsprogram for 2008 - 2011. Gjennomgangen av bokbussvirksomheten i Buskerud resulterte i tre saksframlegg (*Saksframlegg 24.05.08*, *Saksframlegg 24.11.08* og *Saksframlegg 05.02.10*) og en høring (*Høring 08.07.08*) fra Utviklingsavdelingen i Buskerud fylkeskommune. Disse skulle/skal så behandles i Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse. Deretter blir det fattet et vedtak i Fylkestinget i Buskerud.

5.6.1 Saksframlegg 24.05.08 - Drift av bokbuss i Buskerud

Dette Saksframlegget gir en presentasjon av hvordan bokbussdriften har vært og bør være i Buskerud. Første bokbuss ble satt i drift i 1951. Bokbusstoppene er stort sett lagt opp etter kommunenes ønsker. Fylkeskommunen har stått for alle investeringene ved kjøp av nye bokbusser, med 50 % bidrag fra staten, fram til dette systemet ble avvirket. Siste bokbuskjøp i 2002 falt sammen med at statens bidrag ble faset ut i form av et statlig utviklingstilskudd over 5 år. Driften har vært fylkeskommunal med statlig tilskudd på 15 % fram til 2003. Da dette tilskuddet falt bort, ble ordningen med at kommunene betaler 2 kr. pr innbygger innført.

Bokbussen har hatt flere funksjoner. Den har formidlet litteratur, drevet ”oppsøkende” tjenester til eldre og uføre, distribuert bøker og vært møteplass, men bokbussen har først og fremst vært en utlånsstasjon. Brukerne er først og fremst barn i barnehager og eldre i griskrendte strøk. Det har vært en nedgang i utlånet på grunn av at de store kommunene ikke lenger har bokbusstopp. Bokbussen har hatt mange og korte stopp.

Som ledd i arbeidet med en utredning om bokbusstjenesten i Buskerud, har fylkesbiblioteket hatt en dialog med kommunene og sendt ut et notat til foreløpig høring der følgende spørsmål ble stilt: ***Gir kommunale bibliotekmyndigheter og publikum grunnlag for videre drift av bokbusstjenesten?***

Av 21 kommuner gav 17 kommuner skriftlig tilbakemelding i saken og 4 gav muntlig tilbakemelding. 10 av disse sier at de ikke har behov for bokbussens tjenester, 9 sier de har bruk for tjenesten slik den er i dag, mens 2 sier at de har behov for bokbusstjenestene, men at de er åpne for andre driftsformer enn dagens driftsform. Videre sier 5 kommuner at de har behov for bokbussen for å opprettholde et tilbud til barnehager og skoler. 4 kommuner sier at de trenger en vikartjeneste fra fylkesbiblioteket.

De kommunene som var positive til at bokbusstjenesten skulle opprettholdes, hevder samtidig at ressursene til selv å drifte en kommunal eller interkommunal bokbuss ikke er til stede i dag. Det vil være vanskelig for disse kommunene å argumentere for en slik tjeneste innenfor eget budsjett så lenge det finnes andre bibliotekoppgaver som ikke er tilfredsstilt.

Alle kommunene var opptatt av at fylkesbiblioteket har en viktig rolle som regional

utviklingsaktør for folkebibliotekene. De midlene som i dag disponeres til bokbussdrift må fortsatt være et gode for distriktene. Flere av kommunene mener at man kan bruke bokbussens midler på en annen måte. Istedenfor bokbuss kan pengene for eksempel brukes til styrking av rollen som utøver og deltager i prosjektarbeid, eller til støtte til en regional bibliotekarstilling, som kan koordinere og styrke samarbeidet bibliotekene imellom i regionen.

Åtte av kommunene peker på at rollen som utviklingsaktør ikke bør gå på bekostning av bokbussen. De mener at bokbussen skal være et supplement til bibliotekdriften i kommunene, og at bokbussen er viktig i gravgrendte strøk. Flere av kommunene mener at bokbussens tjenester må være mer fleksible enn de er i dag. Tjenestene må kunne endres i innhold og kompetanse etter som det er behov for det. Mange av kommunene er opptatt av hvilken funksjon bokbussen har overfor barnehager og skoler.

Under punktet *Retningslinjer for fylkesbiblioteket*, står det at fylkeskommunale og statlige rammebetingelser er viktige for styringen av fylkesbiblioteket i Buskerud. Det er først og fremst *Lov om folkebibliotek av 20. desember 1985, Bibliotekreform 2014 og Handlingsprogram for fylkeskommunen 2008-2011*.

Under punktet om *Finansiering*, står det at det er viktig at folke- og skolebibliotekene utvikler seg i tråd med de behovene folk har i kunnskapssamfunnet. Fylkesbibliotekene skifter oppgaver fra drift til utvikling, og derfor må bokbussens drift i hovedsak driftes av kommunene. Det er de som mottar tjenestene. Bokbussen supplerer folkebibliotekenes tjenester til befolkningen. De økonomiske diskusjonene rundt bokbussen handler om to spørsmål:

- ***Hvordan skal kommunenes andel av driftutgiftene fordeles mellom kommunene?***
- ***Hvor stor andel av driftsutgiftene skal fylkeskommunen dekke?***

I tillegg til økonomiske vurderinger og valg krever ny bokbussdrift inngående behovskartlegging og vurderinger av målgrupper, dekningsområde, tjenestespekter, busstype, driftsform, ruteopplegg og bemanning.

Konklusjonen er at Fylkesrådmannen bygger forslaget til vedtak på høringsuttalelsene som er gitt av kommunene og på fylkesbibliotekets vurdering.

På grunnlag av Saksframlegget foreligger følgende forslag:

Bokbusstilbudet i Buskerud endres fra 31.12.2008 i tråd med kommunenes ønsker og driftes etter gjeldende finansieringsmodell i en fase på 2 år, samtidig som videre drift utredes.

2. Bokbusstilbudet konsentreres om aksene Ringerike - Hallingdal
3. Den eldste bussen selges eller gis bort (etter istandsetting)
4. Fylkesbiblioteket forsterker sin rolle som utviklingsaktør i fylket i tråd med fylkeskommunens handlingsprogram 2008-2011 (Buskerud fylkeskommune 2008b s. 1).

5.6.2 Høring - fylkeskommunens bokbuss 08.07.08

Buskerud fylkeskommunes Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse bestemte i møte 05.06.08 at spørsmålet om bokbuss i Buskerud skulle sendes til kommunene for en høring. Kommunene fikk følgende spørsmål som de skulle vurdere og ta opp til politisk behandling i kommunene:

- 1) Hvordan ønsker kommunen å utvikle sine bibliotek tjenester (folke - og skolebibliotek)?
- 2) Ønsker kommunen å benytte mobile bibliotek tjenester som del av sitt bibliotek tilbud? I så fall,
 - a. Hva slags type tjenester (erstatning for filialer, oppsøkende tjenester, lesestimulering for barn osv)
 - b. Kan og vil kommunen sjøl drive tjenesten?
 - c. Eller sammen med andre (navngitte) kommuner?
- 3) Dersom fylkeskommunen velger å støtte (inter-)kommunale mobile tilbud og /eller drive egne mobile tilbud;
 - a. Hvordan bør kommunenes andel av driftsutgiftene fordeles mellom kommunene?
 - b. Hvor stor andel av driftsutgiftene bør fylkeskommunen dekke?
 Her kan flere ulike fordelingsprinsipper være aktuelle.
 (Buskerud fylkeskommune 2008c s. 3).

I tillegg til høringsbrevet til kommunene, inneholder Høringen et vedlegg med utdrag av sak til Hovedutvalget for kultur, idrett og folkehelse 05.06.08. Det er hovedsakelig en gjentakelse av *Saksframlegg 24.05.08*. Tallene fra den foreløpige høringen i kommune varierer litt fra tallene som står i *Saksframlegg 24.05.08*. Her ser tallene slik ut:

Av 21 kommuner sier 8 at de har behov for bokbussens tjenester, 8 har ikke behov for bokbussens tjenester, og 2 er åpne for nye driftsformer. 5 kommuner har svart at de trenger

bokbussen for å opprettholde et tilbud til barnehager og skoler - 4 av disse kommunene sier at de har behov for bokbussen, mens 1 kommune har svart at de ikke har behov for bokbussens tjenester.¹

5.6.3 Saksframlegg 24.11.08 - Drift av bokbuss i Buskerud

Bokbussaken ble sendt til alle kommunene i Buskerud 08.07.08. I Høringsbrevet ble bakgrunnen for saken skissert: Kommunenes og fylkeskommunens ansvar og funksjoner, nåværende bokbusstilbud og alternativer. I tillegg ble det gitt føringer for videre virksomhet.

Pr. 31.10.08 hadde 10 kommuner behandlet høringen politisk (Gol, Hol, Hurum, Lier, Modum, Nedre Eiker, Ringerike, Røyken, Sigdal og Ål) og 3 administrativt (Flesberg, Nore og Uvdal, samt Rollag). 2 kommuner har meddelt at de har unnlatt å behandle høringen fordi bokbussavtalen er oppsagt (Hole og Øvre Eiker). Følgende kommuner har ikke gitt noen tilbakemelding: Drammen, Flå, Hemsedal, Kongsberg, Krødsherad og Nes. Av disse har Drammen, Hemsedal og Kongsberg sagt opp bokbussavtalene fra før. Bortsett fra Kongsberg og Nes ga de kommunene som ikke svarte i denne høringens runde uttalelser i den forrige, administrative, høringens runde våren 2008. I Øvre Eiker kom saken da til politisk orientering, i Krødsherad til behandling i Formannskapet.

Når man ser på svarene fra de to høringene under ett, tar fylkesbiblioteket utgangspunkt i at det er 13 kommuner (Gol, Hol, Hurum, Modum, Ringerike, Sigdal, Ål, Flesberg, Rollag, Flå, Krødsherad, Nore og Uvdal og Nes) som fortsatt ønsker fylkeskommunal bokbusstjeneste. Fylkesbiblioteket vil diskutere bokbusstilbudet med disse kommunene.

Kommunenes prioriteringer er forskjellige. Kommuner med spredt bosetting og store avstander ønsker i større grad mobile bibliotekstjenester enn kommuner som har mer konsentrert bosetting. Ingen av kommunene ønsker å drifte bokbussen selv, eller samarbeide med andre kommuner om bokbuss. Skal det fortsatt finnes bokbuss i Buskerud, må fylkeskommunen betale mesteparten av driftsutgiftene og nye investeringer.

¹ Jeg tror at tallene i *Saksframlegg 24.05.08* er de riktige. Summen blir 21 når tallene summeres, og det er 21 kommuner i Buskerud.

De fleste kommunene ønsker at fylkesbiblioteket skal være en aktiv utviklingsaktør som er en pådriver og deltaker i prosjektarbeid, holder på med kompetanseheving og er en pådriver i regionalt lånesamarbeid og annet utviklingsarbeid. Skal fylkesbiblioteket få til å oppfylle og styrke sin rolle som utviklingsaktør, er det viktig at tilgjengelige ressurser brukes til utviklingsformål og mindre til drift. Kommunene ønsker spesielt hjelp til to ting fra fylkesbiblioteket: medieforsyning og utviklingsbistand. De kommunene som uttrykker størst behov for bokbuss har store avstander innad i kommunene, har spredt bosetting og befinner seg i midtre og øvre del av Buskerud.

Spørsmålet om videre drift og mulige investeringer krever en nærmere faglig og politisk behandling. Grunnen til det er at det kan komme til å kreve investering i nye bokbusser, i tillegg til forandringer i eierforhold, busstype og ruteopplegg.

Konklusjonen er at Fylkesrådmannen bygger forslaget til vedtak på høringsuttalelsene som er gitt av kommunene og fylkesbibliotekets vurdering.

På grunnlag av Saksframlegget foreligger følgende forslag:

1.
Buskerud fylkeskommunes bokbuss endres fra 01.01. 2009.
 - a Tjenesten driftes med en buss i en fase på 2 år, uten økning i utgifter for besøkte kommuner.
 - b. Bokbusstilbudet konsentreres om den midtre og øvre delen av fylket. I tillegg vil Hurum omfattes av ordningen.
Besøk til skoler og barnehager i utkantstrøk prioriteres. Antall enmannsstopp reduseres.
 - c. Den eldste (nedre) bussen selges.
2.
Videre drift av bokbuss utover 2010 utredes i løpet av perioden.
3.
Fylkesbiblioteket forsterker sin rolle som utviklingsaktør i fylket i samsvar med fylkeskommunens handlingsprogram, og med kommunenes uttalte behov (Buskerud fylkeskommune 2008d)

5.6.4 Saksframlegg 05.02.10 - Videre drift av bokbuss utover 2010

Fylkesbiblioteket driver nå bokbusstjeneste med en buss etter foreløpige retningslinjer vedtatt i Fylkestinget 17.12.2008. Videre drift utredes i sammenheng med tilpasning av rollen som utviklingsaktør i Buskerud.

Den nåværende bokbussordningen er ressurskrevende og bokbussen utnyttes ikke maksimalt. Dagens bokbuss bør erstattes av en annen type, og tjenestene bør ha et annet innhold. Dagens ordning innebærer at fylkeskommunen ivaretar et kommunalt ansvar. Mange kommuner ser seg ikke i stand til å oppruste sine egne bibliotek slik at biblioteklovens krav om allsidighet, aktualitet, kvalitet og at alle skal ha et likeverdig bibliotektilbud blir fulgt.

Saksframlegget viser til at *Bibliotekmeldingen* legger vekt på å styrke det regionale leddet som utviklingsaktør. Videre er Stortingsmeldingen opptatt av å få en ny bibliotekstruktur, kompetanseheving, litteraturformidling og nye tjenester. Driftsmidler bør brukes til å styrke folkebibliotekene, og stimulere til samarbeid og samdrift av folkebibliotek i ulike kommuner.

Buskerud fylkesbibliotek har allerede omfordelt midler fra drift til utvikling, blant annet i egenskap av partner i Drammensbiblioteket gått i spissen for flere framtidsrettede prosjekter og utviklingstiltak.

Bokbussens framtid må ses i sammenheng med utviklingen av fylkesbibliotekets øvrige tilbud. Det må ses i samsvar med fylkeskommunens overordnede mål og strategier, de behov og ønsker kommunene gir uttrykk for og statlige føringer. Fylkesbiblioteket er i gang med prosjektet "Lukter det framtid?", og bokbussen er en del av denne strategiske prosessen. Prosjektet planlegges videreført med en fylkeskommunal strategi for bibliotekene i Buskerud. I utgangspunktet er fylkesbiblioteket innstilt på å føre det beste i bokbusstradisjonen videre, men da i en form som er bedre tilpasset teknologiske endringer og endringer i bibliotekvesenet og omgivelsene.

For å kunne planlegge bokbusstriften i Buskerud videre, er det behov for enkelte prinsipielle avklaringer: ***Hvilket ansvar skal fylkeskommunen/ fylkesbiblioteket ta i forhold til kommunene, i sin egenskap av "regional utviklingsaktør"?***

Skal fylkesbiblioteket selv drive operative publikumstjenester eller overlate, eventuelt dekke eller subsidiere drift foretatt av andre?

En eventuell fortsatt bokbussdrift vil kreve politisk behandling og vedtak om nyinvesteringer. Derfor vil fylkesbiblioteket utarbeide et forslag om hvordan den type tjenester som bokbussen har representert, kan samsvare bedre med nyere forutsetninger, både politisk og faglig.

Konklusjonen ble at utviklingssjefen legger fram saken til orientering i Hovedutvalget for kultur, idrett og folkehelse, og saken ble lagt fram 17.02.10, men vedtak er ikke fattet.

De sentrale bibliotekpolitiske standpunktene om bokbuss i saksframleggene og Høringen om bokbussdriften i Buskerud kan sammenfattes slik:

Bakgrunnen for at bokbussen skulle vurderes på nytt var at fornying av bokbussvirksomheten er et av målene for fylkesbiblioteket i Buskerud fylkeskommunes handlingsprogram for 2008 - 2011.

Når det gjelder kostnad og finansiering bidrar kommunene med et tilskudd på kr. 2,- pr. innbygger. Dette ble innført i 2003 da det statlige tilskuddet på 15 % falt bort.

De 21 kommunene i Buskerud kom med uttalelser om bokbussvirksomheten i de to høringene som har vært foretatt. Det var 13 kommuner som fortsatt ønsker en bokbusstjeneste. Det var stor forskjell på hva de ulike kommunene mener om bokbussen, men de var enige om at fylkesbiblioteket skal være en utviklingsaktør. På grunn av at fylkesbiblioteket skifter oppgaver fra drift til utvikling, må bokbussens drift i hovedsak driftes av kommunene. Det er kommunene som mottar tjenestene. Åtte av kommunene peker på at rollen som utviklingsaktør ikke bør gå på bekostning av bokbussen. Bokbussen har en viktig funksjon i griskrendte strøk. De kommunene som var positive til at bokbusstjenesten skulle opprettholdes, hevder samtidig at ressursene til selv å drifte en kommunal eller interkommunal bokbuss ikke er til stede i dag. De ønsker at fylkeskommunen skal drifte bokbussen.

Buskerud fylkesbibliotek må følge fylkeskommunale og statlige rammebetingelser. Det er først og fremst *Lov om folkebibliotek av 20. desember 1985, Bibliotekreform 2014, Handlingsprogram 2008 - 2011 og Bibliotekmeldingen*. Bokbussens framtid må ses i sammenheng med utviklingen av fylkesbibliotekets øvrige tilbud. Det må ses i samsvar med fylkeskommunens overordnede mål og strategier, de behov og ønsker kommunene gir uttrykk for og statlige føringer.

Spørsmålet om videre bokbussdrift og mulige investeringer krever en nærmere faglig og politisk behandling.

Buskerud fylkesbibliotek driver nå bokbusstjeneste med en buss som driftes fra Drammen etter foreløpige retningslinjer vedtatt i Fylkestinget 17.12.08. Bokbussen driftes etter gjeldende finansieringsmodell i 2 år, samtidig som videre drift utredes. Bokbusstilbudet gis til kommuner innenfor aksene Ringerike - Hallingdal. Nåværende ordning er ressurskrevende og bokbussen utnyttes ikke maksimalt. Dagens ordning innebærer at fylkeskommunen ivaretar et kommunalt ansvar. Mange kommuner i Buskerud ser seg ikke i stand til å oppruste egne bibliotek slik at biblioteklovens krav om allsidighet, aktualitet og kvalitet og at alle skal ha et likeverdig bibliotektilbud blir fulgt. Videre bokbussdrift etter 2010 utredes i løpet av 2010.

Fylkesrådmannen bygger forslaget til vedtak på høringsuttalelsene som er gitt av kommunene og på fylkesbibliotekets vurdering. Bokbussaken er nå hos Hovedutvalget for Kultur, idrett og folkehelse til orientering, men vedtak er ikke fattet.

I mai 2010 leverte Buskerud fylkesbibliotek utredningen *Bokbussen har en fortid, en nåtid - men har den en fremtid? En utredning om Buskerud fylkesbiblioteks bokbusstilbud* (Steinsvåg 2010) til Utviklingsavdelingen i Buskerud fylkeskommune til videre behandling. Utredningen legger vekt på at bokbussdriften må endres. Å drifte bokbussen som i dag, vil føre til en nedleggelse på kort sikt. Framtidens bokbuss må kunne tilpasses den digitale verden samtidig som de tar vare på de behovene som dagens lånerne har. Buskerud har behov for en bok- og kulturbuss som kan være en formidlingsarena i vid forstand. Buskerud trenger en bokbuss som speiler den tiden vi nå er inne i (Steinsvåg 2010).

5.7 Sammenfatning og oppsummering av de sentrale bibliotekpolitiske standpunktene i dokumentene

Her er også de sentrale bibliotekpolitiske standpunktene i dokumentene fra Norsk Bibliotekforening tatt med.

Kulturmeldingen peker på at det statlige tilskuddet til bokbuss og mobile bibliotek tjenester er fjernet fra 2001. Det øremerkede rammetilskuddet er lagt inn i rammetilskuddet til kommunene. Flere bokbusser ble lagt ned i årene som fulgte. Bokbussdrift er kommunenes ansvar.

At bokbussdrift er kommunenes ansvar ble slått fast i *Kulturmeldingen*. *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling nevner flere steder at det regionale nivået bør ha rollen som regional utviklingsaktør, og at kommunene overtar driftsoppgavene. Dette er en av de viktigste bibliotekpolitiske standpunktene i *Bibliotekreform 2014*. Et annet viktig bibliotekpolitisk standpunkt her, er at bokbuss er et virkemiddel for å nå bibliotekpolitiske mål. Videre kan bokbuss være et godt virkemiddel for at alle skal få et bibliotektilbud der de bor. I de senere årene har Kultur- og kirke departementet åpnet for at fylkesbibliotekene kan kjøpe ny bokbuss over kulturbyggordningen. Dette er opp til den enkelte fylkeskommune.

Bibliotekmeldingen handler lite om bokbuss og mobile bibliotek tjenester sammenliknet med *Bibliotekreform 2014*. Det er lite som går igjen. Det som går igjen fra *Bibliotekreform 2014*, er for det første at det er åpnet for å gi investeringsstøtte til kjøp av bokbusser over kulturbyggordningen, og for det andre at fylkesbibliotekene bør utvikles videre som regionale kompetanse- og utviklingsaktører. Driftsoppgaver som mobile bibliotek tjenester overføres til folkebibliotekene. *Bibliotekmeldingen* peker på at Departementet vil avvikle fylkesbiblioteket slik det er i dag.

Norsk Bibliotekforening legger vekt på at det ikke har vært den samme forutsigbarheten og tryggheten i de økonomiske støtteordningene til kjøp og drift av bokbuss, som det har vært i andre nordiske land. I Norge har politikerne overlatt ansvaret til kommunene og fylkeskommunene når det gjelder drift av bokbuss. Videre peker Norsk Bibliotekforening på at for store befolkningsgrupper er bokbuss deres regelmessige møte med det fysiske biblioteket, og at det må være rom for stimulering til fornying og etablering av nye mobile

bibliotek tjenester. Dette gjelder både grisgrendte strøk og i sentrale områder. Norsk Bibliotekforening har også synspunkter på *Bibliotekmeldingen*. Der peker de på at mobil bibliotek tjeneste er en god måte å få bibliotek tjenester ut til grisgrendte strøk, og at en moderne bokbuss kan være en arena for kultur- og kunnskapsformidling. Trond Minken, fylkesbiblioteksjef i Buskerud, uttalte seg om bokbussdriften i Buskerud i *Bibliotekforum* nr. 4, 2008, og han mener at det trengs en gjennomgang av bokbussdriften i Buskerud, og at det er viktig å spørre seg selv om hvilke funksjoner bokbussen skal ha.

Utredningen *Bokbussen - en skattekiste for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud*, understreker at bokbusstilbudet burde opprettholdes med noen endringer i innhold og tilbud. Buskerud fylkeskommune var positiv til at fylkesbiblioteket skulle drive bokbuss i Buskerud i 2001.

Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007 - 2010 og Handlingsprogram 2008 - 2011 slår fast at fylkesbiblioteket skal være en regional utviklingsaktør i Buskerud, og at den mobile bibliotekvirksomheten fornyes.

Bokbussvirksomheten ble gjennomgått på nytt i 2008, og det resulterte i tre saksframlegg og en høring fra Utviklingsavdelingen i Buskerud fylkeskommune. Bakgrunnen for at bokbussen skulle vurderes på nytt var at fornying av bokbussvirksomheten er et av målene for Buskerud fylkesbibliotek i handlingsprogrammet for 2008 - 2011. Spørsmålet om videre bokbussdrift og mulige investeringer krever en nærmere faglig og politisk behandling. Buskerud fylkesbibliotek driver nå en bokbusstjeneste med en buss som driftes fra Drammen etter foreløpige retningslinjer vedtatt i Fylkestinget 17.12.08. Dagens ordning innebærer at fylkeskommunen ivaretar et kommunalt ansvar. Videre bokbussdrift utredes i løpet av 2010, noe som er godt i gang. I mai 2010 leverte Buskerud fylkesbibliotek utredningen *Bokbussen har en fortid, en nåtid - men har den en fremtid? En utredning om Buskerud fylkesbiblioteks bokbusstilbud* (Steinsvåg 2010) til Utviklingsavdelingen i Buskerud fylkeskommune til videre behandling. Utredningen legger vekt på at bokbussdriften må endres, hvis ikke vil bokbussen i Buskerud bli lagt ned i løpet av kort tid. Bokbussen i framtida bør være en bok- og kulturbuss som kan være en formidlingsarena på flere måter (Steinsvåg 2010). Bokbussens framtid må ses i sammenheng med utviklingen av fylkesbibliotekets øvrige tilbud. Det må være samsvar mellom fylkeskommunens overordnede mål og strategier og de behov og ønsker kommunene gir uttrykk for i tillegg til statlige føringer, først og fremst *Lov om folkebibliotek av 20*.

desember 1985, Bibliotekreform 2014, Handlingsprogram 2008 - 2011 og Bibliotekmeldingen.

6.0 ANALYSE AV SENTRALE BIBLIOTEKPOLITISKE STANDPUNKTER

I dette kapittelet analyserer jeg de sentrale bibliotekpolitiske standpunktene om bokbuss ved hjelp av Bourdieu og Kingdon. Jeg analyserer ikke alle bibliotekpolitiske standpunkter, bare de jeg synes er de viktigste.

Kulturmeldingen peker på at det statlige tilskuddet til bokbuss og mobile bibliotek tjenester ble fjernet fra 2001. Dette var et politisk vedtak i Stortinget. Det øremerkede tilskuddet ble lagt inn i rammetilskuddet til kommunene. Flere bokbusser ble lagt ned i årene som fulgte.

Bokbussdrift ble regnet som kommunenes ansvar. Dette står ikke bare i *Kulturmeldingen*, for *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling slår også fast at ansvaret for mobil bibliotek tjeneste bør forankres på lokalt nivå, nærmest mulig brukeren. Det regionale nivået bør ha rollen som utviklingsaktør. Dette vil si at fylkeskommunene går fra å ha driftsoppgaver til å ha utviklings- og koordineringsoppgaver. Dette gjelder også Buskerud, det er slått fast flere steder i saksdokumentene om bokbussen i Buskerud. *Bibliotekmeldingen* går enda et skritt lenger, og antyder at Departementet vil avvikle fylkesbiblioteket slik det er i dag.

Fylkesbibliotekene er bekymret for at driftsoppgavene overføres fra fylkeskommunene til kommunene. De mener det kan føre til nedlagt bokbussdrift. Prosessen ved å gå fra drift til utvikling krever en grundig drøfting. Mange kommuner og fylkeskommuner er opptatt av fylkesbibliotekenes framtidige rolle.

Bourdieu opererer med et statlig maktfelt, og i min kontekst kan man si at maktfeltet er Kultur- og kirke departementet. Dette maktfeltet har innflytelse på de ulike feltene, også bibliotekfeltet, gjennom lovgivning og politiske inngrep. Bokbuss er en del av bibliotekfeltet. For at et felt kan kalles for et felt, må det ha en viss selvstendighet. Det har bibliotekfeltet. Et felt er et sted der man kjemper for å endre på maktforholdene, og kampene er strukturert av forholdet mellom krefter. En person er aktør i et felt når han eller hun virker i feltet og forandrer det (Jakobsen 2000). Bibliotekene utgjør en selvstendig verden der egne spilleregler gjelder. Bibliotekene danner et eget univers med indre kamper og strider der forskjellige deler

av biblioteksystemet kjemper om å ha hegemoniet på bibliotekfeltet. Striden innenfor feltet har ulik utforming fra felt til felt, og aktørene verdsettes på forskjellige måter. Mange av spørsmålene det strides om på bibliotekfeltet er allmennpolitiske og kulturpolitiske. I siste instans handler spørsmålene om opplysning, kunnskap og demokrati (Vestheim 1994; Brekke, Høstaker & Sirnes 2003; Røgler 2008). Hvilke bibliotekoppgaver som skal plasseres på lokalt og regionalt nivå, for eksempel hvem som skal ha driftansvar for bokbuss, eller om kommunene eller fylkeskommunene skal ha bokbussansvar, er eksempler på kamper på bibliotekfeltet. Et annet eksempel er alle 21 kommunene i Buskerud som kom med uttalelser om bokbussvirksomheten i Buskerud i de to høringene som har vært foretatt, hvorav bare 13 av disse var positive til bokbusstilbudet. Det er med andre ord forskjell på hva de ulike kommunene mener om bokbusstjenesten slik den er i dag. Kommunenes prioriteringer er forskjellige. Det viste seg at kommuner med spredt bosetting og store avstander er de som i størst grad ønsker en bokbusstjeneste.

Virkeområdet bibliotek er knyttet til det politiske systemet både på sentralt og lokalt plan. Det innebærer at politikerne tidvis er inne på bibliotekfeltet, og at politisk valgte organer har fullmakter til å fastlegge hovedlinjene i bibliotekpolitikken. Bourdieus sosialt felt er et annet begrep som er nyttig i denne sammenhengen. Tar man utgangspunkt i dette begrepet, kan bibliotekfunksjonen ses på som en type deloffentlighet, som dels styres av profesjonsinteresser og dels av allmennpolitiske interesser (Vestheim 1997). Et annet begrep som er viktig her, er posisjoner. Hva slags posisjon man har i det sosiale rommet kan defineres gjennom de posisjonene man har innenfor ulike felt. Bourdieu tar alltid utgangspunkt i å klargjøre posisjonene til aktørene. Han tenker konsekvent i relasjoner. Posisjonene i det sosiale rommet kan forklare hvorfor politikere har større gjennomslagskraft i politiske saker enn bibliotekarene. Politikerne er de dominerende, mens bibliotekarene er de dominerte. Bourdieus begrep kan brukes til å forstå bibliotekarere og politikere som aktører i et sosialt felt. Man kan forstå forholdet mellom posisjonene som aktørene bibliotekarere og politikere viser. Alle aktører har en plass i det sosiale rommet generelt og i bibliotekfeltet spesielt. Egenskapene til aktørene uttrykkes i møtet mellom aktørene, dvs. i relasjonen mellom de forskjellige posisjonene (Bourdieu 1985; Vestheim 1997; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Når man ser det ut i fra perspektivet til Bourdieu, kan beslutningsprosesser forklares ved å se på relasjoner og posisjoner i den sosiale verden (Broady 1991; Røgler 2008).

Bourdieu mener at en fordeling av det sosiale rommet i en økonomisk og en kulturell pol karakteriserer hele det sosiale rommet, og kan ses på som det overordnede sosiale rom. Dette kalles med Bourdieus terminologi for et overordnet maktfelt, der hoveddimensjonene som individ og institusjoner, i dette tilfellet bibliotek/bokbuss blir verdsatt. Mengden av og kvalitetene til disse ressursene, eller kapital som Bourdieu kaller det, er avgjørende for hvilke sosiale plasseringer individene får i samfunnet. De to polene er like forskjellige som to personer med hver sin posisjon i det sosiale rommet, og de representerer hver sin habitus. Det er her snakk om hvem som har herredømme over bibliotekfeltet og hvem som underordner seg, her politiker og bibliotekar (Bourdieu 2000; Brekke et al. 2003; Røgler 2008). Samtidig må man huske på at det er politikerne som er valgt til å ta beslutninger, og ikke bibliotekarene. Derfor er det naturlig at politikerne har herredømme over bibliotekfeltet. Biblioteksaker er bare en av mange saker de må ta stilling til, og de må velge ut hva eller hvem som får penger. Det er ikke sikkert de ser på bibliotek eller bokbuss som en viktig sak.

Hos Bourdieu er det relasjonen mellom posisjonene, og ikke posisjonene i seg selv, som er studieobjektet. Begrepet felt forutsetter derfor at det er en idé om et ”innenfor” og et ”utenfor”. Det er forholdet mellom det som er ”innenfor” og det som er ”utenfor” som utgjør spenningen mellom institusjonen og samfunnet omkring (Vestheim 1993; 1994). Kingdon er også opptatt av posisjoner, hvilken posisjon deltakerne har i et hierarkisk system. Politikerne er på toppen. I følge Kingdons beslutningsteori er politikerne derfor mer sentrale enn bibliotekarene i en beslutningsprosess (Kingdon 1984; Vårheim 1998; Røgler 2008).

Habitus er et annet viktig begrep hos Bourdieu, som må nevnes her, fordi det er viktig for sammenhengen. De som er aktive innenfor et felt kaller Bourdieu for agenter. Mennesket handler i kraft av det de har blitt gjennom sosial bakgrunn, utdanning og gjennom sosial omgang med andre. Mennesket er ikke bærer av bestemte normer, verdier, følelsesmessige og intellektuelle strukturer. De er disse normene, verdiene og strukturene. Systemer av kroppsliggjorte verdier, handlingsmønstre og tenkemåter kaller Bourdieu for habitus. Habitus består av en rekke enkeltfaktorer som fungerer sammen i en totalitet. Habitus består av de overbevisningene man har tatt til seg i form av erfaringer og viten. Folk blir disponible for å handle ut fra visse grunnprinsipper. Disse grunnprinsippene blir utformet forskjellig i ulike sosiale miljøer eller samfunnsklasser. Habitus viser seg i praksis gjennom utviklingen av ulike livsstiler. Livsstilene blir påvirket av hva slags posisjon man har i det sosiale rommet. Folk med forskjellig livsstil har ulik smak. De forskjellige formene for smak gir ulik status. Det

utvikler seg et hierarki av livsstiler med tilhørende ”god” eller ”dårlig” smak. Man tilegner seg forskjellig smak og ulike livsstiler på grunnlag av bestemte mengder kapital, økonomisk kapital eller kulturell kapital. Habitus er avgjørende for de strategiene og valgene som ligger til grunn for vår adferd. (Vestheim 1993; 1994; 1997; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; 2008; Bordum 2009). Politikere og bibliotekarer kan ha ulike habitus, og derfor ha ulike syn i biblioteksaker, for eksempel her som det er snakk om hvilke oppgaver det regionale nivået skal ha, og om man trenger et fylkesbibliotek i hver fylkeskommune i Norge. Skal fylkeskommunene, for eksempel Buskerud, drive med bokbussdrift, eller skal kommunene i Buskerud gjøre dette? Habitus kan være med på å forklare hvorfor bibliotekarer og politikere har ulike syn på bokbuss. Men det er viktig å påpeke at politikere har ulik bakgrunn, og det fører til ulike habitus, som igjen fører til ulike syn på bibliotek. Jo tettere bibliotekarer og politikere er nær hverandre når det gjelder kulturell og økonomisk kapital, jo mer har de felles. Jo lengre de er fra hverandre når det gjelder kulturell og økonomisk kapital, jo mindre har de felles (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Det er ikke alltid slik at politikere og bibliotekarer har ulike syn i biblioteksaker. Politikere har ulik bakgrunn og representerer forskjellige yrker. Det finnes bibliotekarer som også er politikere.

Det bibliotekpolitiske standpunktet i *Bibliotekmeldingen* om at fylkesbibliotekene er bekymret for at driftsoppgavene overføres fra fylkeskommunene til kommunene, og at det kan føre til nedlagt bokbussdrift, kan også forklares ved hjelp av Kingdon. Agendasetting og utvikling av alternativer er de viktigste prosessene i Kingdons beslutningsteori i forkant av beslutninger. Høringsuttalelsene til *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling er derfor viktige for *Bibliotekmeldingen*. Prosessen der man velger ut alternativer er viktig for å begrense alternativene til et begrenset omfang. I Kingdons beslutningsteori beskrives tre strømmer som flyter mer eller mindre uavhengig av hverandre mot et mål der beslutningene blir tatt. De tre strømmene Kingdon snakker om, er problemstrømmen, alternativstrømmen og politikkstrømmen. Strømmene kan koples på ulike måter, og det fører til ulike løsninger på problemene. I min kontekst er problemet at driftsoppgaver overført fra fylkeskommunene til kommunene kan føre til nedlagt bokbussdrift. Problemstrømmen fanger opp og identifiserer problemet med at kommunene overtar driftsoppgaver fra kommunene og at dette kan føre til nedlagt bokbussdrift. Alternativstrømmen produserer forslag og alternativer. Her er fylkesbibliotekene enige om at denne prosessen med at driftsoppgaver overføres til kommunene krever en grundig drøfting. Fylkesbibliotekene er også opptatt av fylkesbibliotekenes framtidige rolle. Ulike aktører kommer med uttalelser, for eksempel de

som kom med høringsuttalelser til *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling, her er det fylkesbibliotekene. Disse deltakerne er mer skjulte enn politikerne, og kalles derfor for mer skjulte deltakere. De er med på å påvirke alternativene. Her vurderes forslag ut i fra flere faktorer. For det første, løsningen må ikke koste for mye og den må aksepteres av offentligheten. Den må også kunne aksepteres politisk. I politikstrømmen finner man politikerne, og de kan ha ulike syn på bokbuss. Noen kan mene at bokbussdrift er kommunalt ansvar, mens andre synes at fylkeskommunene kan betale for bokbussdrift. Politikerne skiftes ut med jevne mellomrom på grunn av politiske valg, og dette kan ha noe å si for regjeringens bibliotekpolitikk. Dette kan føre til at det er ulike meninger om hvem som skal ha ansvar for bokbussdrift, fylkeskommunene eller kommunene. I følge Kingdon er det politikerne som sitter i regjeringen og på Stortinget som har størst gjennomslag for å få igjennom saker. Politikere blir sett på som synlige deltakere, og disse deltakerne påvirker agendaen og bestemmer i hvilke saker endelige beslutninger blir tatt. Her er beslutningen at bokbussdrift blir regnet som kommunenes ansvar.

Bibliotekreform 2014 fra ABM-utvikling peker på at bokbuss er et virkemiddel for å nå bibliotekpolitiske mål. Bokbuss kan være et godt virkemiddel for at alle skal få et godt bibliotektilbud der de bor, og for at bibliotekenes tjenester og innhold er tilgjengelige lokalt. Bokbuss er også viktig for barns leseferdighet. Troen på at det man holder på med er viktig, kaller Bourdieu for feltets doxa - det som blir tatt for gitt, det som er grunnlaget for hele virksomheten. At bibliotekene er viktige for å holde folkeopplysningen oppe slik at demokratiet fungerer, at lesing og opplysning er et gode for mennesket og samfunnet, er eksempler på doxisk tro på bibliotekfeltet (Vestheim 1993; 1994; 1997). *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling nevner at biblioteket blir sett på som et fellesgode og en institusjon for alle som bor i kommunen. Derfor er biblioteket viktig for å ta vare på litteraturarven, og biblioteket fremmer demokrati og likhet. Gratisprinsippet står sentralt, og det er gratis å låne bøker og annet materiale. I den forbindelse er bokbuss viktig, da bokbussen når folk der folk er. For befolkningsgrupper som bor i grisgrendte strøk, for eksempel i Buskerud, er bokbussen ofte det eneste regelmessige bibliotektilbudet de har. Bokbussen i Buskerud har en god del eldre lånere, og for eldre lånere er bokbussen et godt tilbud. Biblioteket kommer til dem. De bor langt unna nærmeste bibliotek, og de er ikke så mobile som den yngre generasjonen. Mange av dem kjører ikke bil selv. Bokbussen er et godt virkemiddel for å jevne ut ulikhetene i kulturtilbud, for eksempel at alle får tilgang til bibliotek. Bokbussen er stedets eget bibliotek den tida bokbussen står der. Bokbussen en av de få møteplassene i

lokalsamfunnet som er igjen etter at butikken, posten og banken er lagt ned. Den er et offentlig rom. Bokbussen er et sted hvor folk møtes og slår av en prat. Man skaper en tilhørighet til lokalsamfunnet. Den sosiale kontakten er ofte vel så viktig som det å låne bøker. Det skapes en god kontakt mellom låner og bibliotekar. Man får et forhold til lånerne som man ikke får på et stort bibliotek. Det er den samme bibliotekaren og den samme sjåføren som kommer igjen hver gang. Det hender man blir bedt inn til folk på kaffe og til en prat etter at de har lånt på bokbussen, eller det hender at folk har med seg kaffe og noe å bite i. Da blir virkelig bokbussen en sosial møteplass, et sted der folk har tid til hverandre i en travel hverdag. Bokpratprosjektet ”Bokprat i buss” er eksempel på at bokbuss kan være et godt virkemiddel for å øke leseglede hos barn og unge. Bokbussen kan ha en samfunnsmessig rolle, den kan være som jeg har vært inne på, et offentlig rom og en møteplass som motvirker sosial isolasjon og fremmer tilhørigheten til lokalsamfunnet. Den kan være en arena for utdanning, lesing og kunnskap. Bokbussen kan også være inngangsporten til mange når det gjelder bruk av biblioteket. Terskelen oppleves kanskje ikke så høy her som på faste bibliotek. Ruteopplegget gjennomgås jevnlig, og stoppene kan flyttes etter brukernes behov og ønsker. Bokbussen er mer fleksibel enn andre faste bibliotekavdelinger. Og den har betydning for folk som er lite mobile, for eksempel barn og unge, eldre og funksjonshemmede.

Det som er doxa på bibliotekfeltet, kan bli synlig mellom de profesjonelle på bibliotekfeltet og organisasjonene deres på den ene siden, for eksempel Norsk Bibliotekforening og bibliotekarer på bokbussen, og representanter fra politiske organ på den andre siden. De politiske partiene er gjerne mindre rettroende enn de som arbeider på bibliotekfeltet, selv om de i prinsippet skal representere allmenne samfunnsinteresser, og ha et forhold til flere sosiale felt (Vestheim 1993; 1994; 1997). Politikerne må hele tiden forholde seg til flere felt samtidig. Derfor er det ikke sikkert at politikerne ser på bokbussaken som den viktigste saken. Hele tiden pågår det en strid og konkurranse på bibliotekfeltet. Denne striden er dels faglig, dels politisk, dels personlig eller en blanding av alle disse (Vestheim 1993; 1994; 1997). Skal biblioteket drive bokbuss, eller skal de opprettholde filialer for å gjøre bibliotekenes innhold og tjenester tilgjengelige lokalt, er et eksempel her. I Buskerud har flere biblioteksjefer sett at det er behov for bokbussen når filialer legges ned. Man har fått bokbusstopp noen steder der det har vært filialer før, og stort sett fungerer dette bra.

Et annet viktig bibliotekpolitisk standpunkt i *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling, er at Kultur- og kirke departementet i de siste årene har åpnet for at kjøp av ny bokbuss kan gis over

kulturbyggordningen. Det er opp til den enkelte fylkeskommune om de vil prioritere bokbuss innenfor denne potten. Dette kan forklares nærmere ved hjelp av Bourdieus feltteori. Som kjent, har bibliotekfeltet sitt eget verdihierarki der det gjelder egne spilleregler, og bibliotekene kjemper om å få hegemoniet på bibliotekfeltet. Bibliotekfeltet blir regnet som et felt som er dominert av intellektuelle sysler, og slike felt kjennetegnes av at anerkjennelsen blir delt ut innenfor feltet, mens ressurser, som for eksempel penger kommer utenifra. (Vestheim 1993; 1994; Røgler 2008). Pengerressursene kommer utenifra som offentlige tilskudd. Det er politiske prioriteringer som avgjør hva eller hvem som får penger. *Bibliotekmeldingen* peker på at bibliotekene fungerer som et fellesgode i samfunnet, og at bibliotekene er avhengige av både politiske prioriteringer og offentlig finansiering. Bibliotekfeltet (her: bokbussen) må konkurrere med andre felt om pengerressurser og andre oppgaver. Fylkeskommunen kan selv bestemme om bokbuss skal prioriteres. I Buskerud kan dette bety at bokbussen blir nedlagt. Det er ikke bare utenfor bibliotekfeltet det kan oppstå kamper eller stridigheter, også innad kan det oppstå en kamp om prioriteringene. I feltteorien vektlegges makt og maktens funksjon, og det kjempes om kapitalressurser og om hva feltet er og hva det bør være (Bordum 2009). Et poeng hos Kingdon er at det viktigste er å påvirke og argumentere ovenfor politikerne, siden politikerne er øverst i hierarkiet. Dette gjelder også for bibliotekarene. Derfor er det viktig å få politikerne interesserte i bokbuss, og å informere dem om viktigheten av bokbussen i lokalsamfunnet, hva den betyr for folk som bor i grisgrendte strøk osv., slik at det satses på bokbuss og brukes penger på den. En måte å få politikerne til å interessere seg for bokbuss, er å invitere dem til å være med på en bokbusstur. En annen måte er å få politikerne til å involvere seg i bokbussens prosjekter, at politikerne involveres i de ulike tingene bokbussen holder på med. Man kan også invitere politikerne til et møte om bokbussen der man diskuterer bokbussens framtid, for eksempel bibliotekarer og politikere kommer med sine tanker og synspunkter om for eksempel hvem som skal drifte bokbussen, kommunene eller fylkeskommunen. Det handler hele tiden om prioriteringer. I dag tilbyr bare 12 (11 kommuner fra 01.01.11 hvis fortsatt drift) av Buskeruds 21 kommuner innbyggerne sine bokbusstopp, mens bokbussen kjørte i alle kommunene i 2001. Bokbussen kjører først og fremst til utkantstrøk. Det er kommunene selv som bestemmer hvor bokbussen skal stoppe. Store kommuner, som for eksempel Drammen og Kongsberg, mener at det ikke er behov for bokbussen lenger. Men det er også snakk om penger - prioriteringer. Mange kommuner i Buskerud har dårlig kommuneøkonomi, og det tvinger dem til å spare penger og foreta valg. For mange av dem er det viktigere å opprettholde filialer enn å ha et bokbusstilbud til innbyggerne. Kommuneøkonomien er så dårlig at de har ikke råd til begge deler. Flere av

kommunene uttrykker at skal bokbusstjenesten koste mer, så vil det være nødvendig å skreddersy tjenesten til de behovene som den enkelte kommune har.

Det siste bibliotekpolitiske standpunktet jeg vil trekke fram, er fra *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling. Rapportering av bibliotekvirksomhet inngår ikke eksplisitt i departementets budsjetttrundskriv, slik museumsvirksomheten gjør. Dette bidrar til at bibliotekvirksomheten blir usynliggjort innad i egen institusjon. Bibliotekene blir tatt for gitt, men de er ikke eksisterende når penger deles ut. Når man forklarer ting ved hjelp av Bourdieu, kan man si at bibliotekfeltet er et ganske svakt felt. Det påvises av Smidt (2002) og Røgler (2008) at bibliotekfeltet er et svakt felt. Det er store motsetningsforhold som gjør at det er spenninger innenfor bibliotekfeltet. Bibliotekarer har relativ lav økonomisk kapital og noe høyere kulturell kapital. Kulturkapitalen dominerer over den økonomiske kapitalen. Den kulturelle kapitalen blir grunnlaget for de posisjoner, handlings- og orienteringsmuligheter som benyttes i det daglige liv. Når det gjelder bibliotekarer, er det mengden av kulturell kapital som avgjør plasseringen i det sosiale rommet. Selv om den kulturelle kapital er høyere enn økonomisk kapital, blir ikke den samlede kapitalen mer enn middels (Vestheim 1994; 1997; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Røgler 2008).

Bibliotek og museum har hatt hver sine kjernefunksjoner. Forholdet mellom bibliotek og museum har heller ikke skapt faglig, politisk eller økonomisk samarbeid mellom institusjonene der det kunne ha vært mulig. Dette har gitt bibliotek og museum en selvstendighet slik at de har kunnet verne om kjernefunksjonene sine. På denne måten har aktørene på bibliotekfeltet og på museumsfeltet hatt kontroll over dem som prøvde å komme seg inn på deres område (Vestheim 1997). Jeg tror likevel at museumsfeltet er et sterkere felt enn bibliotekfeltet. Hovedgrunnen til det, tror jeg kan være at det er større enighet innenfor museumsfeltet enn innenfor bibliotekfeltet om hva feltet skal være og hva slags oppgaver det skal ha - det er større enighet om hva slags tjenester museumsfeltet skal tilby. Hele tiden kjempes det om kapitalressurser og om hva bibliotekfeltet skal være. Et museums oppgave er å stille ut ting, for eksempel et galleri som viser en billedutstilling, mens biblioteket skal gjøre mye forskjellig, som å låne ut bøker, holde på med sosiale medier, utstillinger, spillnatt osv. Det er spørsmål om biblioteket skal være et sted for lære, være, gjøre eller oppleve. Det er klarere definert hva et museum skal holde på med enn hva et bibliotek skal gjøre. Det er mindre motsetningsforhold innenfor museumsfeltet enn innenfor bibliotekfeltet. Innenfor bibliotekfeltet er det større spenninger. Dessuten blir disse feltene sett på forskjellig.

Bibliotekene blir sett på som å være for alle og ha et tilbud til alle, mens museene er forbeholdt spesielt interesserte. Når det gjelder økonomisk og kulturell kapital for museumsfeltet, tror jeg den er ganske lik som for bibliotekfeltet, relativt lav økonomisk kapital og noe høyere kulturell kapital. Både museum og bibliotek er innenfor kulturfeltet.

Som jeg har forsøkt å vise ovenfor, er Bourdieus begreper relevante for å forstå det norske bibliotekfeltet. Selv om Bourdieu utarbeidet teoriene sine for franske forhold, kan begrepene hans være nyttige i Norge. De er viktige for å forstå forholdet mellom posisjonene som aktørene har, for eksempel forholdet mellom bibliotekar og politikere. Alle aktører har en plass i det sosiale rommet der de har økonomisk og kulturell kapital i større eller mindre grad, de har en habitus som kommer til syne i en livsstil og som utgjør en bestemt smak. De egenskapene aktørene har, kommer til uttrykk i møtet mellom aktørene, det vil si i relasjonen mellom de ulike posisjonene (Vestheim 1997). Kingdons beslutningsteori fokuserer på politiske tiltak, og denne teorien kan gi tanker og ideer når man skal forstå beslutninger og beslutningsprosesser.

7.0 AVSLUTNING

7.1 Oppsummering og egne kommentarer

Det står ikke mye om bokbuss og mobile bibliotekstjenester i de nasjonale dokumentene sammenliknet med andre bibliotekstjenester. Det kan bety at bokbuss blir sett på som mindre viktig. Politikerne har ikke forstått hvor viktig bokbuss er for at alle skal få et godt bibliotektilbud der de bor. Men samtidig er det viktig å reflektere over at man lever i et samfunn som er i forandring når det gjelder IT-feltet og digitalisering. Disse forandringene fører til utfordringer for bokbussen og andre bibliotek. Den teknologiske utviklingen gjør at informasjonstilgangen til folk finner nye former, og at bibliotek og bokbusser i større grad konkurrerer med andre informasjonstjenester. Folk stiller store krav til hvordan biblioteket skal være. *Bibliotekmeldingen* tar opp at den teknologiske utviklingen er en viktig faktor for innovasjon og fornyelse. Nesten alle former for informasjon i form av tekst, lyd og bilde kan nå lagres og formidles i digital form. Denne utviklingen går fort, og framtidige teknologiske nyvinninger kan sprengte de referanserammene som finnes i dag. *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling gir en beskrivelse av at folk ønsker moderne og effektive bokbusser i dag. Der står det også at ”bokbussene har ikke noen framtid som mindreverdige erstatninger for filialer,

men må enten framstå som fullverdige bibliotekavdelinger i de mindre lokalsamfunnene, eller ha et skreddersydd tilbud til definerte målgrupper (s. 71). I Buskerud har man gjort nettopp det. Man har sett at det er behov for bokbussen der filialer legges ned. Man har opprettet stopp noen steder der det har vært filialer før. Og det fungerer bra. Når filialene blir borte, er det behov for bokbussen.

Som tidligere nevnt flere ganger, *Bibliotekmeldingen* legger opp til stor frihet om fylkeskommunen skal drive bokbuss eller ikke. Det er opp til den enkelte fylkeskommune om de vil satse på bokbussdrift. Jeg tror at dette utsagnet kan føre til at det er lettere for Buskerud fylkeskommune å velge bort bokbussdrift, og skyve ansvaret over på kommunene. Det nevnes flere ganger i Saksframleggene om bokbussdrift i Buskerud, at bokbussdrift er kommunenes ansvar. Det er de som mottar tjenestene. Ingen av kommunene som fortsatt ønsker bokbussdrift, ønsker å drifte bokbussen selv eller samarbeide med andre kommuner om bokbussdrift. Skal det fortsatt finnes bokbuss i Buskerud, må fylkeskommunen betale mesteparten av driftsutgiftene slik det er i dag. Det blir ikke gitt mer penger til bokbuss med det første. Helt til slutt i *Bibliotekmeldingen* står det at ” Det er i alle høve ein føresetnad at dei mål, strategiar og tiltak som det vert gjort framlegg om i denne meldinga, skal kunne dekkjast innanfor dei gjeldande budsjettammene” (St.meld. nr. 23 (2008-2009) s. 155).

Kulturmeldingen gir ikke direkte svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Når det gjelder bokbuss og mobile bibliotektenester tar den bare for seg bortfall av økonomiske støtteordninger. Norsk Bibliotekforening stiller spørsmålet ”Hva er behovet for bokbusser og hvilken rolle bør de spille i det norske folkebiblioteksystemet?” (Norsk Bibliotekforening 2004 s. 5). Norsk Bibliotekforening tror det er nødvendig å sette i gang arbeidet av en nasjonal mobilbibliotekplan. Jeg tror dette er viktig for å kartlegge bokbussvirksomheten i Norge i dag, og for å se behovet for bokbuss og hvilken rolle de skal spille i framtida.

Når det gjelder bokbussen i Buskerud, tror jeg man har noe å lære av scenariene. Særlig scenariet *Åndenes bibliotekhus* er viktig å merke seg. Her er man opptatt av å tilrettelegge for kunnskap, kreativitet og nyskaping. I rapporten fra 2005 kan man lese følgende: ”Åndenes bibliotekhus er fortellingen om en framtid der det er et stort behov for fysiske møteplasser for kunnskap, opplevelse og skaperkraft, og der myndighetene ser det som en avgjørende nasjonal oppgave å skape arenaer for både ikke-kommersiell kulturell utfoldelse og kunnskapsbasert innovasjon og verdiskaping” (ABM-utvikling 2005 s. 42). Jeg tror

bokbussen kan være en arena for kunnskap, opplevelse og kreativitet i framtida, ved for eksempel å tilby et bredt utvalg av bøker og tidsskrifter, og ved å ha bokprat, eventyrstunder, tegnekonkurranser for barn, ha med forfattere på bokbussen, lage utstillinger på bokbussen osv. Det er ingen begrensinger for hva man kan gjøre, det er bare fantasien som setter en stopper for hva som er mulig. Noen av disse aktivitetene stiller krav til størrelsen på bibliotekrommet, og krever derfor ombygging av dagens bokbuss. Man har behov for en bokbuss med uttakbare hyller, eller man kan investere i en ny og større bokbuss (Dagens bokbuss er 10 meter, det ideelle hadde vært 12 meter).

7.2 Konklusjon

Hvordan ser framtida ut for bokbussen i Buskerud når man ser på dagens og morgendagens bibliotekpolitikk? Hvilken rolle skal bokbussen i Buskerud spille i et informasjons- og kunnskapssamfunn i stadig utvikling? Hva slags arena kan og bør bokbussen i Buskerud være i framtida? er problemstillingen og forskningsspørsmålene jeg ville besvare i denne oppgaven. *Kulturmeldingen* og *Bibliotekmeldingen* sier lite om bokbuss og mobile bibliotek tjenester. Av den grunn ser ikke framtida for bokbussen i Buskerud så veldig lys ut. I dokumentmentene som er gjennomgått, legges det vekt på at fylkesbibliotekene skal være en utviklingsaktør, og at driftsoppgaver, som for eksempel bokbussdrift, skal overlates til kommunene. Dette gjelder også Buskerud der det er slått fast i *Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007-2010* og i *Handlingsprogram 2008-2011* at Buskerud fylkesbibliotek skal være en regional utviklingsaktør i Buskerud, og at den mobile bibliotekvirksomheten fornyes. *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling peker på at bokbussene må være moderne og effektive bibliotek med internett, og de må kunne tilby ulike kulturtilbud og forskjellige medier. Bokbuss spiller en viktig rolle for å spre leseglede og lesestimulering til barn og unge. Det er viktig at bibliotek tjenestene gjøres tilgjengelig for befolkningen gjennom bokbusser, for at tilgjengeligheten til biblioteket skal være god. Videre pekes det på at bokbuss spiller en viktig rolle for de som av en eller annen grunn ikke kan oppsøke lokalbiblioteket. Bokbussen er der folk er. Utredningen *Bokbussen - en skattekasse for store og små - en utredning om bokbussdrift i Buskerud*, mener at bokbussen er et godt alternativ til små og dårlige utstyrte filialer og skolebibliotek. Det siste av saksframleggene om bokbussdriften i Buskerud, *Saksframlegg 05.02.10 - Videre drift av bokbuss utover 2010*, påpeker at dagens bokbuss bør erstattes av en annen type, og tjenestene bør ha et annet innhold. Utredningen fra mai 2010 (Steinsvåg 2010) peker på at bokbusser i framtida må

kunne tilpasses dagens og morgendagens digitale verden, samtidig som dagens låneres behov blir ivaretatt.

Steinsvågs utredning (2010) konkluderer med at bokbussdriften må endres. Hvis ikke, blir bokbussdriften i Buskerud lagt ned i løpet av kort tid. Når det gjelder hva slags arena bokbussen i Buskerud kan og bør være i framtida, er ikke dette nevnt i dokumentene i særlig grad, bortsett fra i kommentarene til *Bibliotekmeldingen* fra Norsk Bibliotekforening der det står at en moderne bokbuss kan være en arena for kultur- og kunnskapsformidling, og i utredningen fra mai 2010 (Steinsvåg 2010). Der står det at Buskerud har behov for en bok- og kulturbuss som kan være en formidlingsarena på flere måter, for eksempel kan man ha bokprat på skoler og i barnehager, eventyrstunder i barnehager og formidling av kulturstoff/kulturskatter. Videre kan bokbussen være en opplysningsarena for kommuner, holde på med mobilt opplæringstilbud for voksne og være en festivalbuss m.m. Saksframleggene om bokbussdriften i Buskerud sier at spørsmålet om videre bokbussdrift krever en nærmere faglig og politisk behandling, og bokbussens framtid må ses i sammenheng med utviklingen av Buskerud fylkesbiblioteks øvrige tilbud. I saksframleggene kommer det også fram at det er uenighet mellom Buskerud fylkeskommune og de kommunene som fortsatt ønsker bokbusstjenester. Ingen av disse kommunene ønsker å drifte bokbussen selv, eller samarbeide med andre kommuner om bokbussdrift. De mener at skal det fortsatt finnes bokbuss i Buskerud, må fylkeskommunen betale mesteparten av driftsutgiftene slik det er i dag. Fylkeskommunen på sin side mener at bokbussdrift er kommunenes ansvar, og at med dagens ordning ivaretar fylkeskommunen et kommunalt ansvar. For å kunne planlegge bokbussdriften videre, er det nødvendig med noen avklaringer om hvilket ansvar fylkeskommunen har i forhold til kommunene i egenskap av regional utviklingsaktør.

Skal Buskerud ha bokbuss, må den slik jeg ser det, speile samfunnsutviklingen. Jeg tror det er viktig å få til et samarbeid mellom bokbussen og andre ansatte ved Buskerud fylkesbibliotek, slik at andre prosjekter kan trekkes inn, som for eksempel formidling av E-bøker, livslang læring og litteraturformidling til barn og unge for å nevne noe. Man kan også samarbeide med forfattere, musikere og lokale kunstnere, og man kan samarbeide med andre relevante aktører, for eksempel de kommunene i Buskerud som er interesserte i bokbussdrift. Da kan man få til ting sammen. Det er viktig å bruke bokbussen aktivt og være kreative. Men det viktigste av alt er å ha tro på det man holder på med, ha doxa, for å bruke et av Bourdieus begreper innenfor feltteorien. Doxa ligger til grunn for alt man gjør. Ha tro på at bokbussen er viktig for at alle

skal ha et bibliotektilbud der de bor, og å vise politikerne i Buskerud at det er behov for bokbuss i Buskerud, slik at det satses på bokbussen og brukes penger på den. Som Kingdon påpeker, er politikerne øverst i hierarkiet, og de som må påvirkes og argumenteres overfor for å forklare hvor viktig bokbussen er i lokalsamfunnet og hva den betyr for folk som bor der. På den måten kan bokbussen i Buskerud rulle på veiene i mange år framover, og være en skattekasse for store og små. Jeg tror samtidig det er viktig å få politikerne til å se at det er nødvendig med endringer i bibliotekene. Dette gjelder også for bokbussen i Buskerud. Man kan ikke gjøre ting slik de alltid har blitt gjort, endringer må til. Om det blir bøker på hjul i Buskerud i 50 år til gjenstår å se. Det er opp til politikerne. Det er de som i siste instans skal avgjøre bokbussens framtid. Bourdieus begrep posisjoner kan forklare hvorfor det er politikerne som har størst gjennomslagskraft i politiske saker og ikke bibliotekarene. Politikerne er de dominerende, mens bibliotekarene er de dominerte. Bourdieus begrep kan brukes til å forstå bibliotekarer og politikere som aktører i et sosialt felt. Beslutningsprosesser kan forklares ved å se på relasjoner og posisjoner i den sosiale verden. Bourdieu deler det sosiale rommet i en økonomisk og kulturell pol, og disse polene er like ulike som to personer som har forskjellig posisjon i det sosiale rommet. Det er snakk om hvem som har herredømme over bibliotekfeltet og hvem som underordner seg, her politiker og bibliotekar. Men man må huske på at det er politikerne som er valgt til å ta beslutninger, ikke bibliotekarene. Slik er det politiske systemet i Norge.

7.3 Videre forskning

I denne masteroppgaven har jeg sett på framtida til bokbussen i Buskerud gjennom å analysere politiske dokumenter. Det hadde også vært spennende å se på bokbussens framtid ut i fra brukerperspektivet. Det er brukerne som bruker bokbussen, og er i direkte kontakt med tjenestene. Bokbussen er til for brukerne. Derfor tror jeg når det gjelder forskning videre, nyttig å foreta en ny spørreundersøkelse blant brukerne av bokbussen i Buskerud. Det er en stund siden sist. Det har vært gjennomført to spørreundersøkelser blant brukerne på bokbussen i Buskerud i senere tid. Det var i 1997 og i 2000. Den første undersøkelsen var rettet mot voksne over 15 år, mens den andre undersøkelsen var rettet mot elever og lærere ved 13 skoler som fikk besøk av bokbussen i Buskerud. Undersøkelsene er viktige for den videre planleggingen av bokbussdriften. De sier noe om brukergrupper og hva brukerne ønsker. For å kunne si noe om bokbussen har en framtid i Buskerud, er det viktig å kartlegge

behovet. Man må se på blant annet brukertilfredshet, brukerønsker og brukenes prioriteringer. Hvilken rolle skal bokbussen spille for folk i framtida? Hva slags bokbusstilbud ønsker man? Hvor fornøyde er brukerne med bokbusstilbudet? Hvilke endringer bør bokbussen gjøre for at tilbudet skal bli bedre? og bør kommunene/fylkeskommunen satse på bokbusdrift? er noen av spørsmålene man kan stille her.

Det hadde også vært spennende å finne ut sammenhengen mellom sosial bakgrunn, livsstil og bruk av bokbussen. Teorigrunnlaget for forskningen kan være Bourdieu. Bourdieu kan brukes til å forklare forskjellige livsstiler. Folk bor forskjellige steder - tettsteder og i utkantstrøk. Sammenhengen mellom sosial bakgrunn, livsstil og kulturbruk er viktig her. Henrik Jochumsen og Casper Hvenegard Rasmussen har sett på dette med livsstil og kulturbruk i boka *Gjør biblioteket en forskel?* (2000). De ser på livsstil med utgangspunkt i modellen om folkebibliotekets funksjoner: Biblioteket som sossialsenter, kultursenter, vitensenter og informasjonscenter. Det samme kunne gjøres med bokbussen som kasus.

En annen innfallsvinkel til videre forskning som det hadde vært interessant å undersøke nærmere, hadde vært å se på bokbussen som modellbibliotek, ved å ta utgangspunkt i *Bibliotekmeldingen*. Steinsvågs utredning (2010) peker på at morgendagens bokbuss bør være et modellbibliotek, og bokbussen bør følge med i samfunnsutviklingen. Bokbussen kan spille en viktig rolle i utviklingen av bibliotektilbudet i Buskerud ved å gå fra å være en utlånstasjon til å bli en fleksibel buss som kan teste ut nye løsninger og oppgaver. I den forbindelse ville jeg lagt vekt på formidlingsaspektet, som er så mye mer enn å låne ut bøker og annet materiale. Jeg ville konsentrert meg om litteraturformidling til barn, siden bokbussen har mange skole- og barnehagestopp. Barn har behov for bøker, og hva skjer når barnet er ”inne i teksten?” Her kan en teoretiker som Joseph Appleyard være aktuell. Appleyard snakker om fem ulike leseroller man har som leser. Disse leserollene er knyttet til alder, utvikling og livssituasjon og kulturelle eller språklige koder (Appleyard 1991). En norsk forsker som også er viktig her, er Sylvia Penne (Penne 2002).

Et siste forslag til videre forskning, hadde vært å se på bokbussen og nye sosiale medier som facebook, blogg, twitter osv. Det hadde vært interessant å undersøke hva disse sosiale mediene har å si for markedsføring av bokbussen. Disse mediene blir oppdatert hele tiden, og de brukes av mange. Markedsføring er viktig for å gjøre bokbusstilbudet kjent, og for å få flere brukere.

8.0 LITTERATURLISTE

ABM-utvikling. (2005). *Bibliotekene i 2020: Rapport fra en scenariobasert strategiprosess*. ABM-skrift 20. Oslo: ABM-utvikling

ABM-utvikling. (2006a). *Bibliotekreform 2014: Del I Strategier og tiltak*. ABM-skrift 30. Oslo: ABM-utvikling

ABM-utvikling. (2006b). *Bibliotekreform 2014: Del II Norgesbiblioteket - nettverk for kunnskap og kultur*. ABM-skrift 31. Oslo: ABM-utvikling

ABM-utvikling. (2007a). *Bibliotekreform 2014: Oppsummering av høringsuttalelser*. ABM-skrift 42. Oslo: ABM-utvikling

ABM-utvikling. (2007b). *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum*. ABM-skrift 49. Oslo: ABM-utvikling

Appleyard, J. (1991). *Becoming a reader: the experience of fiction from childhood to adulthood*. [Cambridge]: Cambridge University Press

Audunsson, R. (1991). Fremtiden i norsk bibliotekdebatt. I: *Biblioteken och framtiden* (s. 122-170). Gøteborg: Centrum för bibliotekforskning och Bibliotekshögskolan

Audunson, R. (2001). Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: publikums, politikernes og bibliotekarenes bilder I: *Det siviliserte informasjonssamfunn. Folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* (s. 206-224). Bergen: Fagbokforlaget

Bokbussen - en skattekasse for store og små: en utredning om bokbussvirksomheten i Buskerud. (2001). Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
http://www.buskerud.fylkesbibl.no/index.php?option=com_content&view=article&id=402&Itemid=110&lang=nb

Biblioteksentralen. (1993). *Bøker på hjul: Håndbok i mobile bibliotek*. Oslo: Biblioteksentralen

Bogren, M. & Brinck, T. (2007). *Bokbussen kommer och går - men består?: En undersökning av hur bokbussverksamhet skildras i Bibliotekesbladet 1945 - 2006*. Borås: Högskolan i Borås

- Bordum, A. (2009). Jürgen Habermas og Pierre Bourdieu - etik eller magt som forståelsesramme for kommunikasjon. I: *Kommunikationsteori - en grundbog* (215 - 238) København: Hans Reitzels forlag
- Bourdieu, P. (1985). The social space and the genesis of groups. I: *Theory and Society* 14, 723 - 744
- Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. (1993). *Den kritiske ettertanke: grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Samlaget
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax
- Bourdieu, P. (2000). *Konstens regler: det litterära feltets oppkomst och struktur*. Stockholm: Symposion
- Brekke, O.A., Høstaker, R. & Sirnes, T. (2003). *Dimensjonar i moderne sosialteori: Bourdeu, Habermas, Latour og Luhmann*. Oslo: Samlaget
- Broadly, D. (1991). *Sociologi och epistemologi: Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologien*. Stocholm: HLS Förlag
- Buskerud fylkeskommune. (2007). *Handlingsprogram for Buskerud fylkesbibliotek 2007 - 2010*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
http://www.buskerud.fylkesbibl.no/index.php?option=com_content&view=article&id=316&Itemid=86&lang=nb
- Buskerud fylkeskommune. (2008a). *Handlingsprogram 2008 - 2011. Fylkesrådmannens forslag*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
http://www.bfk.no/getfile.aspx/document/epcx_id/647/epdd_id/1813
- Buskerud fylkeskommune. (2008b). *Saksframlegg 24.05.08. Drift av bokbuss i Buskerud*. [Drammen]: Buskerud fylkeskommune
- Buskerud fylkeskommune. (2008c). *Høring - fylkeskommunens bokbuss 08.07.08*. [Drammen]: Buskerud fylkeskommune
- Buskerud fylkeskommune. (2008d). *Saksframlegg 24.11.08. Drift av bokbuss i Buskerud*. [Drammen]: Buskerud fylkeskommune

Buskerud fylkeskommune. (2010). *Saksframlegg 05.02.10. Videre drift av bokbuss utover 2010*. [Drammen]: Buskerud fylkeskommune

Christoffersen, C. (Red.). (1987). *Fremtidens bibliotek - et oplæg til debat*. [København]: Danmarks biblioteksforening

Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk forlag

Danielsen, A. & Hansen, M.N. (1999). Makt i Pierre Bourdieus sosiologi. I: *Om makt. Teori og kritikk* (s. 43-78). Oslo: Ad Notam Gyldendal

Frøyseth, H. (2008, 01. desember). Færre vil ha bokbuss. *Hurum og Røyken avis*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
<http://dt.no/article/20081201/RHNYHETER/863722574>

Grindem, K. (2008, 01. oktober). Skjebnedager for bokbussen. *Drammens tidende*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
<http://dt.no/article/20081001/NYKULTUR/838677675>

Grund, J. (2008). *Kulturpolitikk er kunst*. Oslo: Universitetsforlaget

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1993). *Metodevalg og metodebruk*. [Oslo]: TANO

Innst. S. nr. 320 (2008-2009), dvs. Norge. Kultur- og kyrkjedepartementet (2009), Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid. [Oslo: s.n.]

Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Jacobsen, D.I. & Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*. Bergen: Fagbokforlaget

Jakobsen, K. (2000). Pierre Bourdieu: De intellektuelles symbolske makt. I: *Maktens strateger*. (s. 81-116). Oslo: Pax

Jochumsen, H. & Hvenegaard Rasmussen, C. (2000). *Gjør biblioteket en forskel?* København: Danmarks Biblioteksforening

Jochumsen, H. & Hvenegaard Rasmussen, C. (2006). *Folkebiblioteket under forandring: Modernitet, felt og diskurs*. København: Danmarks Biblioteksforening

Jochumsen, H. & Hvenegaard Rasmussen, C. (2008). Med Bourdieu på biblioteket. En introduksjon til habitus, kapitalformer og felt. I: *At forstå biblioteket. En introduksjon til teoretiske perspektiver* (119 -137). København: Danmarks biblioteksforening

Johannessen, A., P.A. Tufte og L. Kristoffersen. (2006). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag

Järvinen, M. (2000). Pierre Bourdieu. I: *Klassisk og moderne samfundsteori* (s. 342-363). København: Hans Reitzels forlag

Kingdon, J.W. (1984). *Agendas, alternatives, and public policies*. Boston: Little Brown and Co

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Langeland, A. (2009). *Biblioteklover og annen statlig bibliotekpolitikk i Norden*. [Oslo]: ABM-Media

Lauritzen, A.G. (2006). *Rapport fra prosjektet „Bokprat i buss”*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
http://www.buskerud.fylkesbibl.no/index.php?option=com_content&task=view&id=81&itemid=41

Moseid, T.E. (2009,19. februar). Morgendagens bibliotek. *Dagbladet*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven: <http://www.dagbladet.no/kultur/2009/02/19/566337.html>

Norsk Biblioteksforening (2004). *NBFs høringsuttalelse om Kulturmeldingen*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
<http://www.norskbiblioteksforening.no/article.php?id=392&p=>

Norsk Biblioteksforening (2007). *Høringsuttalelser om bibliotekutredningen - "Bibliotekreform 2014"*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
<http://www.norskbiblioteksforening.no/downloadfile.php?i=fbd7939d674997cdb4692d34de8633c4>

Norsk Bibliotekforening (2009). *Innspill og synspunkter til St.meld. nr. 23 (2008-2009)*. Lokalisert 16.06.10 på Verdensveven:
<http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=2118&print=1>

OPINION (1997). *Buskerud fylkesbibliotek. Bokbussen i Buskerud. Brukerundersøkelse. Kommunalrapport*. [Oslo]: Opinion

Ot.prp. nr. 14 (1985-1986). Lov om folkebibliotek. Oslo: Kultur- og vitenskapsdepartementet

Penne, S. (2002). Barns behov for bøker: Hva skjer når barnet er ”inne i teksten?” I: *Årboka: Litteratur for barn og unge* (s. 20-28). Oslo: Samlaget & Norsk barnebokinstitutt

Røgler, J. (2008). *Hysj! Om samlingen av biblioteksektoren på nasjonalt nivå. Masteroppgave ved Høgskolen i Oslo*. Oslo: Høgskolen i Oslo

Smidt, J. K. (2002). *Mellom elite og publikum. Litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek*. Oslo: Unipub. Det historisk-filosofiske fakultet. Universitet i Oslo

Steinsvåg, E. (2010). *Bokbussen har en fortid, en nåtid - men har den en fremtid?: En utredning om Buskerud fylkesbiblioteks bokbusstilbud*. [Drammen]: Buskerud fylkesbibliotek

Stephensen, I. (2008). Bokbuss i Norge. Er Buskerudbussen døende? I: *Bibliotekforum*, 4, 10

St.meld. nr. 48 (2002-2003), dvs. Norge. Kultur-og kyrkjedepartementet (2003), Kulturpolitikk fram mot 2014. [Oslo: s.n.]

St.meld. nr. 23 (2008-2009), dvs. Norge. Kultur-og kyrkjedepartementet (2009), Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid. [Oslo: s.n.]

Vaagan, R. (2005). *Bibliotekene og det flerkulturelle Norge. En delrapport i bibliotekutredningen 2006*. ABM-skrift 22. Oslo: ABM-utvikling

Vestheim, G. (1992). *Folkebibliotek i forvandling*. Oslo: Samlaget

Vestheim, G. (1993). *Bibliotek som sosialt felt*. Lillehammer: Østlandsforskning

Vestheim, G. (1994). *Med Habermas og Bourdieu som hjelpemenn*. Rena: Høgskolen i Hedmark

Vestheim, G. (1995). *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*. Oslo: Samlaget

Vestheim, G. (1997). *Fornuft, kultur og velferd: ein historisk - sosiologisk studie av norsk folkebibliotekspolitikk*. Oslo: Samlaget

Vårheim, A. (1998). *Politikkformulering gjennom meningspåvirkning: en studie av programmet for privat tjenesteyting i distriktene*. Tromsø: Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Tromsø

Foto: Anne Grethe Lauritzen

|